

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยของนิสิตหอพัก ตาม “คำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวความคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเนื้อหาสาระที่สำคัญ ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

กิจกรรมการศึกษา

ความหมายของ “กิจกรรมการศึกษา”

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา

รูปแบบและกลุ่มทฤษฎีในการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา

แนวคิดการจัดกิจกรรมนิสิต

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนิสิต

ประเภทของกิจกรรมนิสิต

การพัฒนาลักษณะนิสัย

กรอบแนวคิดด้านการสำรวจความคิดเห็นในการพัฒนาลักษณะนิสัย

กรอบแนวคิดด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัย

กิจกรรมการต้อนรับน้องใหม่และประวัติของระบบ โซตัส (SOTUS)

ประวัติความเป็นมาของระบบ โซตัส (SOTUS) ที่มีอยู่ในประเทศไทย

กิจกรรมของระบบ โซตัส (SOTUS) ในการต้อนรับน้องใหม่

“คำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

สภาพแวดล้อมในหอพัก

วัตถุประสงค์ของหอพักนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทของหอพักนักศึกษา

ประวัติหอพักนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอพักนิสิตชาย

หอพักนิสิตหญิง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมการศึกษา

ความหมายของ “กิจกรรมการศึกษา”

กิจกรรม (Activities) ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถานพุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายของกิจกรรมว่า หมายถึงการที่ผู้เรียนปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการเรียนรู้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539)

หนังสือ “คู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ” ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2533) ได้กล่าวถึงความหมายของกิจกรรม ว่าเป็นการปฏิบัติงาน ร่วมกันของผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสนใจและตามความถนัด โดยผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และช่วยกันแก้ปัญหา อันเป็นการปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม ประชาธิปไตย

เสรมมัตร์ สุธเมธิ (2531) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมไว้ว่าเป็นการเรียนรู้โดย การปฏิบัติการซึ่งจะต้องมีการเคลื่อนไหวโดยการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามความถนัด ตามความสามารถเพื่อเป็นการสนองตอบชีวิตความเป็นอยู่ทั่ว ๆ ไป

วัฒน์ สมประเสริฐ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า กิจกรรม หมายถึงงานหรือสิ่งที่บุคคลกระทำอย่างมีเป้าหมาย

ส่วนความหมายของคำว่า การศึกษา (Education) นั้น ความหมายของการศึกษาในพจนานุกรมทางการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถ เจตคติ และพฤติกรรม ต่าง ๆ ให้มีคุณค่าต่อสังคม และเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ตนอยู่
2. การศึกษา หมายถึง กระบวนการทางสังคมที่ทำให้บุคคลได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นตัวควบคุมให้บุคคลได้รับความรู้ ความสามารถ และพัฒนาตนเองอย่างดีที่สุดที่สังคมปรารถนา
3. การศึกษา หมายถึง วิชาชีพสำหรับครู หรืออาชีพทางการศึกษาที่จัดสอนในสถาบันฝึกหัดครู หรือในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเตรียมให้เป็นครู
4. การศึกษา หมายถึง ศิลปะการถ่ายทอดความรู้จากอดีต ซึ่งจัดไว้อย่างมีระเบียบในแก่นบุคคลแต่ละรุ่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 อธิบายว่าการศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม

เพลโต (Plato) นักรัฐศาสตร์และนักปรัชญาชาวกรีก กล่าวว่า การศึกษา คือ เครื่องมือที่ผู้ปกครองประเทศ ใช้ในการเปลี่ยนแปลงนิสัยของมนุษย์ เพื่อก่อให้เกิดรัฐที่มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถ้าพลเมืองมีการศึกษาดี เขาจะสามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และจะสามารถเผชิญเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้นอกจากนี้ถ้าระบบการศึกษาคดีแล้ว การพัฒนาปรับปรุงสิ่งใดก็ตามย่อมทำได้โดยง่าย แต่ถ้ารัฐทอดทิ้งการศึกษาเสียแล้ว ไม่ว่ารัฐจะทำการอื่นใด ย่อมไม่บังเกิดผล (Spindler, 1972)

มอร์ริส (Morris, 1961) นักปรัชญาชาวอเมริกัน ให้ความเห็นว่า การศึกษา หมายถึง การพัฒนามนุษย์ทุก ๆ ด้าน โดยมีลักษณะเป็นศิลปะในการปรุงแต่งบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยของมนุษย์นอกเหนือจากที่ธรรมชาติให้มา และการศึกษายังเป็นกระบวนการที่ ร่วมวิถีทางตามธรรมชาติในการช่วยพัฒนาทักษะของมนุษย์ให้บรรลุสู่สัจการแห่งตน (Self realization) คือการรู้จักและเข้าใจตนเองอย่างแจ่มแจ้ง ในแง่นี้ การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคคลให้เจริญออกงามตามความสามารถที่มีอยู่เดิมและที่จะก้าวหน้าต่อไปเรื่อย ๆ

ดิวอี้ (Dewey, 1961) นักการศึกษา นักจิตวิทยา และนักปรัชญาชาวอเมริกัน ให้ความหมายของการศึกษาไว้หลายนัยได้แก่

การศึกษาคือชีวิต (Education is life)

การศึกษาคือความเจริญงอกงาม (Education is organization for experience)

การศึกษาคือการสร้างประสบการณ์ให้แก่ชีวิต (Education is social process)

พุทธทาสภิกขุ (2519) นักการศึกษาให้ความหมายว่า การศึกษาคือการประหารเสียซึ่งสัญชาตญาณอย่างสัตว์

พระธรรมปิฎก (2539) นักการศึกษาเช่นเดียวกัน กล่าวว่า การศึกษาคือการพัฒนาคนให้มีชีวิตที่ดั่งงาม คำว่าชีวิตที่ดั่งงามนี้ หมายรวมถึงความเป็นอยู่อย่างถูกต้อง มีคุณค่า เกื้อกูล เป็นประโยชน์และมีความสุข อย่างน้อยต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น

สาโรช บัวศรี (2519) นักการศึกษาให้ความหมายของการศึกษาไว้หลายนัย เช่น การศึกษาคือความเจริญงอกงาม หมายถึง การพัฒนาบุคคลและสังคมเพื่อความเจริญงอกงาม และเพื่อดำรงได้ซึ่งอิสรภาพ เสรีภาพของบุคคลและประเทศชาติ นอกจากนี้การศึกษายัง หมายถึงการพัฒนาขั้น 5 โดยวิธีการที่เรียกว่า มรรค 8 เพื่อให้กุศลมูลลดน้อยลง

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2514) นักการศึกษา ให้ความหมายว่า การศึกษา คือการสร้างสมและการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของมนุษย์เพื่อแก้ปัญหาและให้เกิดความเจริญ

กล่าวโดยสรุปว่าจะเป็นการศึกษาในความหมายใดก็ตามจะเป็นการปรุงแต่ง สร้างเสริมประสบการณ์ของบุคคลทำให้ประสบการณ์นั้นมีความหมายยิ่งขึ้น และช่วยเพิ่มความสามารถในการจัดประสบการณ์ใหม่ เพื่อให้มีความชำนาญมากขึ้น ตลอดจนดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

ดังนั้น กิจกรรมการศึกษา (Education Activities) จึงมีความหมายว่าเป็นประสบการณ์ทางกาย (Physical) และประสบการณ์ทางสมอง (intellectual) ที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ (Good, 1973)

ซูซาน และสตีเวน แมนแซก (Susan and Steven Manchak, 1984) ได้กล่าวว่ากิจกรรมการศึกษา หมายถึงสภาพการณ์หรือประสบการณ์ที่จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน อันจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษา

อาจสรุปได้ว่า กิจกรรมการศึกษา หมายถึงสภาพการณ์หรือประสบการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พฤติกรรม และองค์ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำเนินต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้ อาจจะถูกจัดโดยมีรูปแบบหรือไม่มีรูปแบบก็ได้

เป้าหมายของ “กิจกรรมการศึกษา” (ไพพรรณ เกียรติโชติชัย, 2541)

การจัดกิจกรรมศึกษามีเป้าหมายดังต่อไปนี้

1. ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเช่นปัจจุบันนี้
2. เพื่อสนองความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลแต่ละคน ที่มีความแตกต่างกัน โดยเปิดโอกาสให้บุคคลได้พัฒนาตามความถนัดของตน
3. เพื่อมุ่งพัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถของคนในแต่ละท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเขตชนบทหรือเขตเมือง ซึ่งนับเป็นการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน
4. มุ่งส่งเสริมให้แต่ละคนสามารถใช้ประโยชน์จากการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันเป็นการพัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถของตนเองบนพื้นฐาน ของการบูรณาการกิจกรรมการศึกษาทั้งในรูปแบบการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษตามอัธยาศัยอย่างกลมกลืนกัน

5. เป็นการสนับสนุนให้ชุมชนมีโอกาสในการฟื้นฟูและพัฒนากระบวนการจัดการศึกษา ตลอดจนฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้มีคุณค่าต่อการแก้ปัญหาและพัฒนาวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นให้มีคุณค่าต่อการแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นไปได้อย่างเหมาะสม

6. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการดำเนินชีวิตซึ่งจะนำไปสู่การฟื้นฟูและพัฒนาวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการศึกษาที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นจะสามารถช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นโดยตรง

7. ส่งเสริมให้ทุกคน ทุกองค์กร ร่วมมือกันประสานประโยชน์ ร่วมกันในการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมโดยรวม ซึ่งนับเป็นการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ที่กว้างไกล มีความรู้ความเข้าใจเท่าทันข่าวสารข้อมูล และความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางทำให้นุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างสันติสุขในกระแสของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

8. มุ่งให้ทุกคนมีความตื่นตัวในการพัฒนาตัวเองตามความสนใจและตามความสามารถของตนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

การจัดกิจกรรมการศึกษายุคโลกาภิวัตน์จะเป็นรูปแบบของการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งเป็นการบูรณาการกิจกรรมการศึกษาของการศึกษาในโรงเรียน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาดตามอัธยาศัย ขณะเดียวกันจะต้องบูรณาการเข้ากับองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น ความรู้ที่ได้จากแหล่งวิทยาการที่หลากหลาย และเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตนี้จะช่วยพัฒนา “คุณภาพของมนุษย์” ที่เหมาะสมกับสถานการณ์โลกป้อนเข้าสู่ท้องถิ่น สมาชิกที่มีคุณภาพเหล่านี้ จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้าน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษา

ความสัมพันธ์ในเรื่องแนวคิด ทฤษฎีในเรื่องการจัดกิจกรรมการศึกษานั้น มีหลายความเห็นด้วยกัน บ้างก็ตามกฎเกณฑ์ของสังคม การเรียนรู้และวิธีการต่างๆ ซึ่งแต่ละด้านให้ความเห็นที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับพื้นฐานความคิด ความเชื่อ ที่คิดตามหลักวิชา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการจัด " กิจกรรมการศึกษา " นั้นมีหลากหลายดังทฤษฎีต่อไปนี้

1. กลุ่มทฤษฎีพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และคุณธรรม (Cognitive

Developmental Theories) กลุ่มนี้สนใจเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาคนในแง่ของการเรียนรู้ (Structure of Meaning – Making) ทฤษฎีที่สำคัญที่สุดของกลุ่มนี้ประกอบด้วย

ก. ทฤษฎีการพัฒนาทางสติปัญญา (Theory of Intellectual Development)

เป็นทฤษฎีรากฐานของกลุ่มนี้ เจ้าของทฤษฎีคือ จอง เพียเจท์ (Jean Piaget, 1954) ซึ่งมีความเชื่อว่าการที่คนได้มีโอกาสปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิดทำให้คนรู้จัก “ตัวเอง” (Self) และประสบการณ์จากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมนี้ ทำให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตจากรูปธรรมมาเป็นนามธรรม โดยเริ่มด้วยการพัฒนาทางด้านภาษาด้านการคิดอย่างมีเหตุผล และด้านจริยธรรม เป้าหมายของการพัฒนาทางสติปัญญาคือความสามารถในการตั้งสมมติฐานและแก้ปัญหา

ข. ทฤษฎีของโรเจอร์ส ทฤษฎีนี้โรเจอร์ส (Rogers, 1989) เชื่อว่าการพัฒนา

ความรู้ ความเข้าใจ เกิดขึ้นเนื่องจากความขัดแย้งของกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของบุคคลในระดับปัจจุบันถูกท้าทายจากสภาพการณ์ภายนอกซึ่งมีโครงสร้างที่ซับซ้อนกว่า ถ้าบุคคลสามารถปรับความขัดแย้งได้กระบวนการเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนจากระดับปัจจุบันไปสู่ระดับใหม่ และการปรับรับความขัดแย้งนี้ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ค. ทฤษฎีของโบลเชอร์ ทฤษฎีนี้โบลเชอร์ (Blocher, 1978) เชื่อว่า สภาพแวดล้อม

ที่เหมาะสมที่ทำให้คนสามารถปรับรับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ยุ่งยากต่อการเรียนรู้ในปัจจุบันได้คือสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีปัจจัยต่อไปนี้

1. เมื่อสภาพการณ์นั้นมีความสำคัญต่อบุคคล
2. สภาพการณ์นั้นเหมาะสมกับบุคลิกภาพและลักษณะของบุคคล
3. สภาพการณ์นั้นเกิดขึ้นในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปรับรับและส่ง

ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) โดยทันทีหลังจากที่สถานการณ์นั้นเกิดขึ้น

ง. ทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kolhberg) เป็นทฤษฎีพัฒนาจริยธรรม (Moral

Development Theory) ทฤษฎีนี้โคลเบอร์ก (Kolhberg, 1984) เชื่อว่า การให้เหตุผลเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุคคล เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ทำให้ลำบากใจได้อย่างถูกต้องนับเป็นเหตุผลทางด้านจริยธรรม และการพัฒนา จริยธรรมนี้มี 3 ระดับ คือ

1. **ระดับต่ำกว่ากฎเกณฑ์สังคม (Preconventional)** มีขั้นตอนในการพัฒนา 2 ขั้น ได้แก่ ขั้นไม่รู้จักรจริยธรรม (Nature Moral Realism) ซึ่งใช้ความคิดของตนเองเป็นเกณฑ์ในการวัดความถูกต้องและขั้นจริยธรรมขึ้นอยู่กับความต้องการที่เป็นรูปธรรมของตนเอง (Morality of Concrete Individual Needs) ซึ่งไม่มีแบบแผนที่แน่นอนในการปฏิบัติ ความถูกต้องอยู่ที่ความต้องการของบุคคล และความต้องการที่อาจเปลี่ยนแปลงให้กับบางคนได้

2. **ระดับเกณฑ์สังคม (Conventional)** มีขั้นตอนในการพัฒนา 2 ขั้น ได้แก่ ขั้นจริยธรรมระหว่างบุคคลในกลุ่มบุคคลซึ่งอยู่ในบรรทัดฐานเดียวกัน (Morality of the Codes and Procedures of a Social System) ซึ่งยึดถือความถูกต้องขึ้นอยู่กับระเบียบแบบแผนของสังคมและมีกฎหมายวิธีปฏิบัติตามระบบของสังคม

3. **ระดับสูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม (Postconventional)** มีขั้นตอนในการพัฒนา 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นจริยธรรมขั้นสิทธิมนุษยชนและสวัสดิการสังคม (Morality of Human Rights and Social Welfare) ที่ไม่ใช่ค่านิยมและสิทธิสากลวัดความถูกต้องของสถาบันสังคม และขั้นจริยธรรมแห่งสากลและหลักการยวบรรณซึ่งผันกลับได้ (Morality of Universal, Reversible General Ethical Principles) ซึ่งเป็นจริยธรรมขั้นอุดมคติที่ความถูกต้องอยู่เหนือ ความรู้สึกที่มีต่อสังคม บุคคลมีความเอื้ออาทรและความรับผิดชอบต่อกันเพราะทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน

2. **กลุ่มทฤษฎีจิต-สังคม (Psycho –Social Theories)** กลุ่มนี้สนใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ (Content) ในการพัฒนาคนในแง่ของความรู้สึก พฤติกรรม ความคิดของบุคคลและสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทฤษฎีที่สำคัญที่สุดของกลุ่มนี้ประกอบด้วย

ก. **ทฤษฎีของอีริกสัน (Erikson)** เป็นที่รู้จักในชื่อของ “ทฤษฎีการพัฒนาของอีริกสัน” (Erikson’s Theory of Development) ซึ่งเน้นการพัฒนามุคสิกภาพของบุคคล (Erikson, 1968) มีความเชื่อว่าพัฒนาการทางบุคลิกภาพเกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตของบุคคลและแต่ละช่วงชีวิตจะพัฒนาแต่ละเรื่องพร้อมกันนั้นจะมี “ช่วงวิกฤติ” (Critical Period) ด้วย ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมของบุคคล ช่วงชีวิตใดมีสิ่งแวดล้อมที่ดี บุคลิกภาพในช่วงนั้นก็จะได้ดีด้วย อย่างไรก็ตาม อีริกสันได้แบ่งพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคลเป็น 8 ขั้น คือ

1. **ความไว้วางใจ (Trust)** ถ้าบุคคลช่วงอายุตั้งแต่เกิดถึง 2 ปี ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ ก็จะสามารถพัฒนาความไว้วางใจได้ ในทางกลับกันถ้าบุคคลไม่ได้รับการตอบสนองก็จะพัฒนาเป็นความหวาดระแวง

2. **ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy)** บุคคลช่วงอายุ 3-6 ปี มีความอยากรู้ อยากเห็น อยากทำ หากได้รับการตอบสนองให้ทดลองทำและสามารถทำได้ ก็จะทำให้มีการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง แต่ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองก็จะกลายเป็นคนที่ไม่มั่นใจในตัวเอง

3. **ความคิดริเริ่ม (Initiative)** บุคคลช่วงอายุ 8-10 ปี มีความสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ดี และอยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ตลอดจนซักถามในสิ่งที่ตนอยากรู้ หากบุคคลได้รับการตอบสนอง จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนาความคิดริเริ่ม แต่ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองก็จะรู้สึกผิด

4. **ความขยันหมั่นเพียร (Industry)** บุคคลช่วงอายุ 10-14 ปี มีความต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น โดยพยายามคิดทำ คิดผลิตสิ่งต่าง ๆ หากได้รับการกระตุ้นให้กำลังใจ ก็จะพัฒนาเป็นความขยันหมั่นเพียร แต่ถ้าไม่ได้รับความสนใจก็จะพัฒนาเป็นความรู้สึกต่ำต้อย

5. **มีเอกลักษณ์ (Identity)** บุคคลช่วงอายุ 14 - 20 ปี เริ่มออกห่างพ่อแม่ และไปใช้เวลากับกลุ่มเพื่อน ความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เริ่มค้นหาเอกลักษณ์ของตัวเอง หากได้รับการตอบสนองก็จะสามารถพัฒนาไปสู่ความผูกพันและการแยกตัว แต่ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเกิดความสับสน และมีปัญหาในการพัฒนาขั้นต่อไป

6. **ความผูกพัน (Intimacy)** บุคคลในช่วงอายุ 20-40 ปี ที่สามารถค้นหาเอกลักษณ์ได้ก็就会有ความเข้าใจในชีวิตมากขึ้น เข้าใจผู้อื่นมากขึ้น มีความสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี และจะพัฒนาไปสู่ความผูกพัน แต่ถ้ายังหาเอกลักษณ์ไม่พบ ก็จะพัฒนาไปสู่การแยกตัวอยู่ตามลำพัง

7. **การทำประโยชน์ให้สังคม (Generativity)** บุคคลช่วงอายุ 40-65 ปี ที่สามารถผ่านขั้นที่ 6 ก็จะสามารถมีความสำเร็จในชีวิตและทำประโยชน์ให้แก่สังคม พร้อมทั้งจะเป็นผู้ให้ แต่ถ้าบุคคลไม่สามารถผ่านขั้นที่ 6 ก็จะพัฒนาเป็นความเหน้อยหน่ายและท้อถอย

8. **บูรณาการ (Integrity)** บุคคลช่วงอายุ 65 ปีขึ้นไป ที่ได้รับการพัฒนาผ่านขั้นที่ 5 6 และ 7 แล้วก็就会有ความพึงพอใจในชีวิต มีความสุขและมีความสุขสงบแต่ถ้าไม่ได้รับการตอบสนองในขั้นต่าง ๆ ดังกล่าวก็จะพัฒนาเป็นความหมดหวังในชีวิต

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบพัฒนาการทางบุคลิกภาพ 8 ขั้นตอนของแต่ละช่วงชีวิต

ขั้นพัฒนาการบุคลิกภาพ	ช่วงอายุ	พฤติกรรม
1. ความไว้วางใจ	แรกเกิด-2ปี	- ต้องการความดูแลเอาใจใส่
2. ความเป็นตัวของตัวเอง	3-6 ปี	- อยากรู้ อยากเห็น อยากลอง
3. ความคิดริเริ่ม	8-10 ปี	- อยากมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
4. ความขยันหมั่นเพียร	10-14 ปี	- ต้องการเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น
5. มีเอกลักษณ์	14-20 ปี	- ค้นหาเอกลักษณ์ของตัวเอง
6. ความผูกพัน	20-40 ปี	- ต้องสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่นได้
7. การทำประโยชน์ให้แก่สังคม	40-65 ปี	- ต้องการความสำเร็จในชีวิตและต้องการให้สังคม
8. บารมีภาพ	65 ปีขึ้นไป	- ต้องการหาความสงบสุขในชีวิต

ข. ทฤษฎีการของฮาวิกเฮอร์สท (Havighurst) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าในกระบวนการพัฒนาของแต่ละช่วงชีวิตของบุคคล จะมีงานประจำแต่ละวัยที่บุคคลจะต้องเรียนรู้ซึ่งเรียกว่า “งานพัฒนาการ” (Development Tasks) ฮาวิกเฮอร์สท ได้เสนองานประจำวัยของมนุษย์โดยอาศัยพื้นฐานทางสรีรวิทยา วัฒนธรรม และจิตวิทยาจากวัยเด็กเล็กจนกระทั่งถึงวัยชรา สามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 “งานประจำวัย” ของแต่ละช่วงชีวิตของบุคคลตามแนวคิดของฮาวิกเฮอร์สท

ช่วงชีวิต	งานประจำที่ต้องเรียนรู้
1. วัยเด็ก – วัยเด็กตอนต้น (แรกเกิด-6 ปี)	1. ต้องเรียนรู้ในการเดิน พุด รับประทานอาหาร ควบคุมการขับถ่าย แยกความแตกต่างระหว่างเพศ สร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความจริงทางกายภาพ และสังคมสร้างความผูกพันกันระหว่างตนเองกับผู้อื่น แยกสิ่งที่ถูก-ผิดและเริ่มพัฒนาด้านจริยธรรม
2. วัยเด็กตอนกลาง (6-12 ปี)	2. ต้องเรียนรู้การใช้ทักษะด้านร่างกาย บทบาททางสังคม ทักษะพื้นฐานในการอ่าน-เขียน-คำนวณ ช่วยเหลือตัวเอง ปรับตัวเข้ากับเพื่อน พัฒนาเจตคติต่อสังคมและสถาบันตลอดจนพัฒนาศีลธรรมจรรยาและค่านิยม
3. วัยรุ่นตอนต้นและตอนปลาย (12-18 ปี)	3. ต้องเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย คบเพื่อนต่างเพศ และเตรียมพร้อมที่จะมีครอบครัว รู้จักรักษาสุขภาพได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งควบคุมอารมณ์ได้รับผิดชอบการใช้จ่าย ของตนเองได้เป็นอย่างดี เตรียมตัวเป็นพลเมืองดีและเตรียมตัวเพื่ออาชีพตลอดทั้งรู้จักเลือกค่านิยมและมาตรฐานต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางชีวิต

ช่วงชีวิต	งานประจำที่ต้องเรียนรู้
4. วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (18-35 ปี)	4. ต้องเรียนรู้ในการใช้ชีวิตร่วมกับคู่แต่งงาน การสร้างครอบครัวและจัดการภารกิจในครอบครัว เริ่มประกอบอาชีพทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี ตลอดจนการหากกลุ่มสังคมที่เป็นพวกเดียวกัน
5. วัยกลางคน (35-60 ปี)	5. ต้องเรียนรู้ในการสร้างฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว รับผิดชอบต่อสังคมยอมรับสภาพเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับพ่อแม่สูงอายุ
6. วัยชรา (60 ปีขึ้นไป)	6. ต้องเรียนรู้ในการปรับตัวกับสภาพร่างกายที่เสื่อมถอย การปรับลดของรายได้ ตลอดจนการตายจากของคนรอบข้าง พร้อมทั้งการสร้างสัมพันธ์กับคนในวัยเดียวกัน

3. กลุ่มทฤษฎีสัญลักษณ์ เป็นกลุ่มที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของบุคลิกภาพที่บุคคลชอบแสดงออกซึ่งเป็นสัญลักษณ์ถาวรหรือกึ่งถาวร อาทิ ชอบเข้าสังคมชอบใช้เหตุผล และชอบใช้อารมณ์ เป็นต้น ลักษณะของบุคลิกภาพเหล่านี้เป็นลักษณะถ่ายทอดทางพันธุกรรม จะปรากฏในช่วงแรกของชีวิตและคงอยู่ตลอดชีวิต ทฤษฎีที่สำคัญของกลุ่มทฤษฎีนี้คือทฤษฎีของจุง (Jung, 1971) และไมเออร์ส (Myers, 1980) ซึ่งทั้ง 2 ทฤษฎีได้รวบรวมลักษณะของบุคลิกภาพที่บุคคลชอบแสดงออกไว้ 4 ลักษณะคือ

ก. ลักษณะชอบเข้าสังคม (Extraversion) และชอบเก็บตัว (Introversion) โดยทั่วไปบุคคลจะมีทั้ง 2 ลักษณะอยู่ในตัว ขึ้นอยู่ที่ว่าใครจะมีลักษณะไหนที่เด่นกว่าบุคคลที่ชอบเข้าสังคมจะชอบทำก่อนคิด และเมื่อคิดแล้วจะแสดงออกด้วยการพูดเพื่อแสดงเจตนาและจุดยืนของตัวเอง บุคคลเหล่านี้ชอบศึกษาสภาพแวดล้อมและสังคมชอบทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสนทนา ส่วนบุคคลที่ชอบเก็บตัวจะชอบทำกิจกรรมโดยลำพังตนเอง ชอบแสดงออกโดยการเขียนมากกว่าพูดและมีความคิดลึกซึ้ง

ข. ลักษณะการรับข้อมูลข่าวสารและความรู้ของบุคคลในแง่ของการรับความรู้สึก (Sensing) และในแง่ของการเกิดความคิดโดยฉับไว (Intuition) โดยทั่วไปบุคคลมีทั้ง 2 อย่าง แต่ทุกคนชอบใช้ลักษณะอย่างหนึ่งมากกว่าอีกอย่างหนึ่ง “การรับความรู้สึก” เป็นกระบวนการรับความรู้สึกหรือข้อมูลข่าวสารโดยใช้ทั้งระบบภายใน และภายนอกร่างกายและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากบุคคลมีลักษณะการรับรู้มากจะเป็นผู้ที่มีความสามารถเรียนรู้สภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี ส่วนลักษณะของ “การเกิดความคิดโดยฉับไว” นั้น เป็นกระบวนการรับข้อมูลข่าวสาร ที่เกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์เก่าเข้ากับสภาพ-

การณ์ปัจจุบันและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างฉับไว บุคคลที่มี “ความคิดโดยฉับไว” ชอบเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรม มีความคิดสร้างสรรค์ แต่ไม่ชอบกิจกรรมที่ซ้ำซากและมีรายละเอียดมาก

ค. ลักษณะการใช้ความคิด (Thinking) และการใช้ความรู้สึก (Feeling)

ในการพิจารณาตัดสินปัญหา “การใช้ความคิด” เป็นกระบวนการคิดหาเหตุผลและหลักการในการวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ บุคคลที่มีลักษณะ “การใช้ความคิด” ชอบเรียนรู้ที่จะนำความรู้มาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้รับ จึงทำให้เป็นคนที่มีเหตุผล ส่วนบุคคลที่มีลักษณะ “การใช้ความรู้สึก” จะใช้อารมณ์และค่านิยมเป็นหลักในการตัดสินปัญหา สนใจต่อความรู้สึกของผู้อื่น ชอบวิจารณ์บุคคล ไม่ชอบทำกิจกรรมที่มีความขัดแย้งสูง และชอบกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ง. ลักษณะ “การเคร่งครัดกับแผนชีวิต” และ “ไม่เคร่งครัดกับแผนชีวิต”

บุคคลที่มีลักษณะ “การเคร่งครัดกับแผนชีวิต” จะดำรงชีวิตอย่างมีแบบแผนและรอบคอบปฏิบัติหน้าที่ให้เสร็จสมบูรณ์ได้อย่างรวดเร็วและชอบเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรมและมีเป้าหมายชัดเจน ส่วนบุคคลที่มีลักษณะ “ไม่เคร่งครัดกับแผนชีวิต” ชอบความมีอิสระยืดหยุ่น และชอบทำในสิ่งที่ตนเองสนใจมากกว่าสิ่งที่คนอื่นกำหนดให้

4. กลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่ เป็นกลุ่มทฤษฎีที่ศึกษาเกี่ยวกับร่างกาย อารมณ์ สังคมและลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ทฤษฎีที่สำคัญมีดังนี้

ก. ทฤษฎีการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่สมัยใหม่ (Modern Adult Learning Theory) ทฤษฎีนี้ โนลส์ (Knowles 1978) ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ คือ

1. ความต้องการและความสนใจ (Needs and Interests) การจัดกิจกรรมการศึกษาที่ตรงกับความต้องการและความสนใจในประสบการณ์ที่ผ่านมาจะทำให้ผู้ใหญ่เกิดการเรียนรู้ที่ดี

2. สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตผู้ใหญ่ (Life Situation) การจัดกิจกรรมการศึกษาควรยึดถือตัวผู้ใหญ่เป็นศูนย์กลางในการศึกษา (Life – Centered) ซึ่งเน้นประสบการณ์ชีวิตมากกว่าเน้นเนื้อหาวิชา

3. การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of Experience) ประสบการณ์ของผู้ใหญ่นับเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีค่ามากที่สุด ดังนั้น การวิเคราะห์ประสบการณ์จึงเป็นวิธีที่ก่อประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ได้ผลเป็นอย่างดี

4. ความต้องการเป็นผู้นำของตนเอง (self – Directing) กิจกรรมการศึกษาควรจะเป็นรูปแบบของกระบวนการสืบค้นและหาคำตอบร่วมกัน (Mutual Inquiry) ในแต่ละ

บุคคลวัยผู้ใหญ่เมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้นก็ย่อมมีความแตกต่างกันมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรจะหลากหลายตามความสามารถของแต่ละบุคคล

ข. ทฤษฎีของเปาโล แฟร์ (Paulo Freire) เป็นทฤษฎีที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจริงว่าตัวผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการค้นคว้าศึกษาหาความรู้อย่างกระตือรือร้น (Active Participant) และการศึกษาไม่ใช่กระบวนการที่เป็นกลาง (Neutral Process) แต่การศึกษาเป็นการพยายามแสวงหาที่นำไปสู่เสรีภาพ (Freedom) นอกจากนี้ เปาโล แฟร์ ยังได้เสนอแนวคิด “การปลูกจิตสำนึก” และ “การศึกษาสภาพปัญหา” ซึ่งทำให้คนคิดเป็นและสามารถยอมรับ สภาพการณ์อันนำไปสู่การปรับตัวได้อย่างสอดคล้องในสังคม

ค. ทฤษฎีของอิวาน อิลลิช (Ivan Illich) ได้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาที่แท้จริงเป็นสิ่งที่บุคคลสามารถแสวงหาได้จากข้อเท็จจริงในสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากอาชีพและการทำงานที่ปฏิบัติซึ่งนับเป็นการเรียนรู้ที่มีค่ายิ่ง อิวาน อิลลิช สนับสนุน “สังคมที่ปราศจากโรงเรียน” (Deschooling Society) โดยเชื่อการเรียนรู้จะเกิดจากการสร้าง “เครือข่ายการเรียนรู้” (Learning Networks) ในสังคมให้เป็นแหล่งความรู้ให้แก่สังคมและชุมชน และการเรียนรู้ที่จะเกิดได้ตลอดเวลาและต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดเครือข่ายการเรียนรู้สามารถดำเนินการได้ 4 วิธี คือ

1. การจัดบริการเอกสารอ้างอิงเพื่อความมุ่งหมายเฉพาะอย่าง
2. การแลกเปลี่ยนด้านความชำนาญและทักษะ
3. การเรียนรู้จากเพื่อน
4. การจัดบริการเอกสารอ้างอิงเพื่อการศึกษาในวงกว้าง

ง. ทฤษฎีความชราและความตาย (Theory Aging and Mortality)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่า นับตั้งแต่บุคคลได้บรรลุนิติภาวะแล้วร่างกายจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ และตลอดเวลา อาทิ เนื้อเยื่อของเซลล์แห้งลงและความยืดหยุ่นน้อยลง การไหลเวียนของโลหิตช้าลง การตอบสนองของกล้ามเนื้อน้อยลง ตลอดจนความว่องไวและความอดทนลดน้อยลงเช่นกัน คิมเมต (Kimmel 1980) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความชราภาพมี 2 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านพันธุกรรม (Hereditary Factors) ซึ่งมีผลต่อการยืนยาวของชีวิตของบุคคล
2. องค์ประกอบภายนอก (External Factors) ซึ่งได้แก่สภาพแวดล้อมอันมีอิทธิพลต่อสภาวะสรีระของบุคคล

5. การเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ เป็นการเรียนรู้ตามลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่อง ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและใช้เวลาและทรัพยากรน้อยที่สุด กระบวนการดังกล่าวมี 12 กระบวนการ คือ

- ก. ทักษะกระบวนการ (9 ขั้น)
- ข. กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด
- ค. กระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ
- ง. กระบวนการแก้ปัญหา
- จ. กระบวนการสร้างความตระหนัก
- ฉ. กระบวนการปฏิบัติ
- ช. กระบวนการคณิตศาสตร์
- ซ. กระบวนการเรียนภาษา
- ฌ. กระบวนการกลุ่ม
- ญ. กระบวนการสร้างเจตคติ
- ฎ. กระบวนการสร้างค่านิยม
- ฏ. กระบวนการเรียนความรู้ความเข้าใจ

สำหรับ “ทักษะกระบวนการ” นั้น เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ ยึดเป็นหลักในการสอนเยาวชนซึ่งประกอบด้วย 9 ขั้น คือ

- ก. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- ข. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
- ค. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
- ง. ประเมินและเลือกทางเลือก
- จ. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
- ฉ. ปฏิบัติด้วยความซื่อซม
- ช. ประเมินระหว่างปฏิบัติ
- ซ. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- ฌ. ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

6. วิธีคิดตามแนวคิดของศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี ซึ่งเชื่อว่าวิธีคิดเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้าง “ปัญญา” และแต่ละช่วงของชีวิตจะมีวิธีคิดแตกต่างกันไป วิธีคิดตามแนวนี้นี้มี 7 แบบ คือ

ก. **คิดแบบปะปะ** จะเริ่มในวัยเด็ก เป็นความคิดที่ไม่เป็นระบบ
ทั้งนี้เพราะไม่รู้จักวิธีคิด

ข. **คิดแบบวิทยาศาสตร์** เป็นการคิดแบบสอบสวนความรู้ และ
นำมาสร้างเป็นความรู้ใหม่

ค. **คิดแบบอัทพ์ปัจจัยตา** เป็นการคิดแบบเชื่อมโยง ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง
ของวัตถุ นามธรรม หรือสิ่งต่าง ๆ ทั้งหมด ซึ่งสามารถเชื่อมโยงได้หมด ไม่แยกคิดเป็น ส่วน ๆ

ง. **คิดแบบอริยสัจ** เป็นการคิดโดยยึดหลักของอริยสัจ 4 ที่เริ่มจากการ
ศึกษาว่าปัญหาคืออะไร เหตุแห่งปัญหา จะแก้ปัญหายังไง และวิธีการดำเนินการแก้ปัญหานั้น
เช่นไร

จ. **คิดแบบทวิลักษณ์** เป็นการคิดแบบ 2 ด้าน มองลักษณะของ สรรพ
สิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านที่เป็นคุณและด้านที่เป็นโทษ

ฉ. **คิดแบบทางบวก** เป็นการคิดในทางดี ซึ่งจะส่งผลให้สุขภาพจิตดี
และสามารถทำงานสร้างสรรค์ได้ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจซึ่งเป็นโอกาสของความสำเร็จ

ช. **คิดแบบไม่คิด** เป็นการ “หยุดคิด” ซึ่งทำให้เกิดความเป็นกลาง เกิด
ความสงบ และข้อมูลในสมองก็จะปรับเป็นระบบโดยอัตโนมัติ ทำให้สามารถคิดแก้ปัญหได้ใน
ที่สุด

7. **วิธีการศึกษาตามแนวพุทธศาสนา** ซึ่งในหนังสือ “พุทธธรรม” ของพระ
ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึง การศึกษาของบุคคลจะเกิดขึ้นได้เมื่อมีปัจจัย 2 ประการ (พระ
ธรรมปิฎก 2538 : 621-732)

ก. **ปรโตโมสะ** เป็นการศึกษาจากเสียงของผู้อื่นซึ่งได้แก่ การ
ถ่ายทอด สั่งสอน อบรม แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทาง การเป็นตัวอย่าง การโฆษณา
คำบอกเล่า ข่าวสาร ข้อเขียน คำชี้แจง และคำอธิบาย เป็นต้น ปัญญาจะเกิดขึ้นได้เมื่อเสียงนั้น
เป็นเสียงที่ดังกาม เสียงที่ถูกต้อง เสียงที่บอกกล่าวชี้แจงความจริง มีเหตุผลและเป็นประโยชน์

ข. **โยนิโสมนสิการ** เป็นกระบวนการพัฒนาปัญญาโดยการฝึก
การใช้ความคิดให้ถูกวิธีและคิดอย่างมีระเบียบ ซึ่งมีวิธีการคิด 10 วิธี คือ

1. **คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย** เป็นการค้นหาสาเหตุและปัจจัยของ
ปัญหามีวิธีปฏิบัติดังนี้

ก. **คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์** อาทิ เมื่อมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงมี เพราะ
สิ่งนี้เกิด สิ่งนี้จึงเกิด เป็นต้น

ข. **คิดแบบสอบสวน** โดยการใช้วิธีตั้งคำถาม

2. **วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ** โดยให้เห็นถึงภาวะที่แท้จริงของส่วนประกอบทั้งหลายว่าล้วนเป็นไปตามกฎธรรมชาติคือเกิดและดับ
3. **วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์** เป็นการคิดและมองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย
4. **วิธีคิดแบบอริยสัจ** เป็นการคิดแบบแก้ปัญหา คือคิดตามเหตุและผลคิดตรงจุดตรงเรื่อง
5. **วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์** เป็นการคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย โดยพิจารณาให้เข้าใจระหว่างหลักการและความมุ่งหมาย
6. **วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก** เป็นการมองความจริงของสิ่งนั้น ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดี ด้านเสีย เป็นการเข้าใจปัญหาให้ชัดเจนก่อนลงมือแก้ปัญหา
7. **วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม** เป็นวิธีคิดแบบสกัดหรือบรรเทาอันตรายในด้านการใช้สอยและการบริโภค “คุณค่าแท้” คือสิ่งที่มีประโยชน์ต่อความต้องการของชีวิตโดยตรง ส่วน “คุณค่าเทียม” คือสิ่งที่เสพเพื่อปรนเปรอค้นหา
8. **วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม** เป็นวิธีการคิดแบบกุศลภาวนาคิดในสิ่งที่ดีงามอันจะทำให้จิตใจดีงามไปด้วย
9. **วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน** เป็นการคิดแบบมีสติระลึกรู้อยู่กับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น สิ่งที่กำลังเป็นไปและสิ่งที่กระทำอยู่ทุกๆ ขณะ
10. **วิธีคิดแบบวิภาษวาท** เป็นการแสดงความคิดโดยการพูดซึ่งจะต้องคิดก่อนพูด โดยคำนึงถึงความเป็นจริงและเหตุแห่งปัจจัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา “กิจกรรมการศึกษา” ที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มทฤษฎีพัฒนาความรู้ ความสนใจและคุณธรรม กลุ่มทฤษฎีจิต-สังคม กลุ่มทฤษฎีสัญลักษณ์ กลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้วัยผู้ใหญ่ การเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ วิธีคิดตามแนวคิดของประเวศ วะสี และบุพภาคของการศึกษาตามแนวพุทธศาสนา

แนวคิดและทฤษฎีเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างกรอบความคิดหรือแนวทางการปฏิบัติ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สามารถที่จะนำมาเป็นประเด็นในพื้นฐานการศึกษาได้ต่อไป แต่การมีเพียงความรู้ในเชิงทฤษฎีไม่ได้เป็นหลักประกันว่า ผู้นั้นจะสามารถนำทฤษฎีที่มีอยู่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์และความสำเร็จได้ หากไม่ยอมนำไปปฏิบัติ อีกทั้งการรู้เพียงทฤษฎีโดยไม่ยอมลงมือกระทำก็จะทำให้ความรู้ที่มีอยู่เสื่อมสูญไปในที่สุด ทำนองกลับกัน การเป็นผู้ปฏิบัติโดยปราศจากความรู้อันเป็นทฤษฎีรองรับ สำหรับการปฏิบัติของคนก็มีได้เป็นสิ่งที่ดีที่สุด

นอกจากนี้การเข้าใจถึง “แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยของนิสิต นักศึกษา” จะเป็นประโยชน์ในการนำวิชาความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ เพราะความเข้าใจในแนวคิดและทฤษฎีอย่างแจ่มแจ้ง จะช่วยให้สามารถนำความรู้ที่ได้มาดัดแปลงใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพที่เกิดขึ้นและช่วยให้สามารถเลือกทางออกที่บังเกิดผลต่อรูปแบบในการศึกษา การจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยของนิสิตหอพัก ตาม “คำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ให้ได้มากที่สุด

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษาถือเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตของสถาบันอุดมศึกษา แนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนานิสิตนักศึกษานั้นในปัจจุบันได้พัฒนาไปเป็นอันมาก สาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากความเจริญของศาสตร์อุดมศึกษา ที่ทำให้เห็นความสำคัญของนิสิตนักศึกษา นอกจากนี้ยังได้มีการนำความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ โดยเฉพาะทางจิตวิทยาเข้ามาใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์พัฒนาการของนิสิตนักศึกษา รวมทั้งกำหนดรูปแบบและเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานิสิตนักศึกษาด้วย ทั้งนี้เนื่องจากนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 17 - 22 ปี ในทางจิตวิทยาพัฒนาการถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เนื่องจากอยู่ในวัยที่กำลังเปลี่ยนแปลง กำลังเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ และแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง นักการศึกษาหลายคนได้เสนอคุณลักษณะต่าง ๆ ที่นิสิตนักศึกษาคควรได้รับการพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการศึกษาให้เอื้อต่อการพัฒนาของนิสิตนักศึกษาไว้ ดังนี้

บราวน์ (อ้างถึงใน สำเนา ขจรศิลป์, 2538) ได้เสนอเป้าหมายในการพัฒนานิสิตนักศึกษาไว้ 5 ประการ คือ

1. การพัฒนาเอกลักษณ์ซึ่งรวมถึงการพัฒนาระบบค่านิยม การพัฒนาคุณธรรม และการพัฒนาเป้าหมายด้านอาชีพ
2. การพัฒนาทักษะในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ทักษะในการสื่อความหมาย การพัฒนาความเข้าใจ และความเห็นใจกับผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่มีความแตกต่าง ในด้านเชื้อชาติ และวัฒนธรรม
3. การพัฒนาทักษะในด้านการเรียนและสติปัญญา ซึ่งจะช่วยให้เป็นบุคคลที่มีความสนใจและทำการศึกษาค้นคว้าความรู้ใหม่ ๆ ตลอดชีวิต
4. การพัฒนาด้านสุนทรียภาพ คือ การพัฒนาความเข้าใจ เห็นคุณค่าและเกิดความซาบซึ้งในธรรมชาติและศิลปะ ตลอดจนการพัฒนาทักษะในการสร้างสรรค์ในงานศิลปะ

5. การพัฒนาด้านร่างกายและทักษะในด้านนันทนาการ คือ การพัฒนาความเข้าใจ เห็นคุณค่าและบูรณาการกิจกรรมนันทนาการเข้ากับลักษณะการดำรงชีวิตของคน

คิง และ ฟิลด์ (King and Fields, 1980) มองว่าการพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นด้านหนึ่งของกระบวนการพัฒนามนุษย์ และเสนอเป้าหมายในการพัฒนานิสิตนักศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาด้านสติปัญญาเน้นการพัฒนาความสามารถของบุคคลในการคิดและเรียนรู้ รวมทั้งกระบวนการในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้น เพื่อสร้างสรรค์ความหมายใหม่และประเมินคุณค่าและศักยภาพของข้อมูลนั้น

2. การพัฒนาเอกลักษณ์ เน้นการพัฒนาความรู้สึเกี่ยวกับตนเอง หมายถึง การค้นพบว่าตนเองเป็นใคร และบอกได้ว่าตนเองต้องการเป็นคนประเภทไหน ซึ่งอาจเรียก ได้ว่าเป็นการพัฒนา “EGO” หรือ “ลักษณะเฉพาะบุคคล”

การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เน้นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นๆ ผลของการปฏิสัมพันธ์ ทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น และการเรียนรู้ที่จะสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์

การพัฒนาค่านิยม เน้นการสร้างเกณฑ์เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต วิธีกำหนดบทบาทตนเองในสังคมโดยคำนึงถึงอุดมคติ ในสังคม

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความสุขสมบูรณ์ (Wellness) ของนิสิตนักศึกษา ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาชีวิตของนิสิตนักศึกษา โดยจะต้องส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาความเป็นคนโดยสมบูรณ์ (the whole person) ซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน ดังที่ประนอม รอดคำดี (2537) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ด้านร่างกาย (Physical) บุคคลสามารถคงสภาพความยืดหยุ่นและความแข็งแรงของหลอดเลือดและหัวใจอยู่เสมอ ไม่มีอาการเหนื่อยง่าย ไม่เจ็บหน้าอก มีพฤติกรรมที่เหมาะสม ด้านการป้องกันโรค รู้อาการเริ่มต้นของการเจ็บป่วย รวมทั้งรู้จักเลือก รับประทานอาหารที่มีประโยชน์

2. ด้านสังคม (Social) แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมหรือเสียสละเพื่อชุมชน อันแสดงถึงการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคนกับคนและคนกับธรรมชาติ เพื่อสร้างความสุขสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นในสังคม

3. ด้านอารมณ์ (Emotional) แสดงออกถึงการตระหนักรู้ และยอมรับความรู้สึกของผู้อื่น การมีความรู้สึกต่อตนเองและต่อการมีชีวิตอยู่ในทางที่ดี มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสามารถประเมินสภาพอารมณ์และข้อเสีย (ทางอารมณ์) ของตนได้ตามความเป็นจริง เพื่อสร้างความสุขสมบูรณ์ของตนเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง

4. ด้านสติปัญญา (Intellectual) มีส่วนร่วมคิดสร้างสรรค์ในกิจกรรมทุกอย่าง รู้จักใช้แหล่งทรัพยากรที่มีเพื่อขยายพรหมแดนความรู้ไปสู่การพัฒนาทักษะและศักยภาพของตน จนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นความสุขสมบูรณ์ ด้านสติปัญญา

5. ด้านการงานอาชีพ (Occupational) แสดงถึงความพอใจต่อการงานที่รับผิดชอบ รวมทั้งความรู้สึกด้านดีต่อการทำงานนั้นๆ เป็นความสุขสมบูรณ์ในหน้าที่ ซึ่งครอบคลุมการเรียนรู้และการเตรียมอาชีพในอนาคตของนิสิตนักศึกษา

6. ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual) แสดงออกถึงการมีเป้าหมายของชีวิต รวมทั้งแสดงความรู้สึกด้านดีงามต่อชีวิตและธรรมชาติที่อุบัติขึ้นในโลก อันเป็นความสุขสมบูรณ์ด้านจิตใจและคุณธรรม

ในประเทศไทย ได้มีผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานิสิตนักศึกษาไว้เช่นกัน แนวคิดต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงกันและสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษาในต่างประเทศด้วยเช่นกัน โดยมักจะเน้นการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์พร้อมนั่นเอง

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528) ได้เสนอแนวทางในการพัฒนานิสิตนักศึกษาไว้ว่า นิสิตนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ 8 ด้าน คือ

1. การพัฒนาทางสติปัญญา ให้รู้จักความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียน หัดคิดอย่างมีระบบ และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

2. การพัฒนาวิชาชีพ ให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพ สามารถสร้างงานอาชีพขึ้นใหม่ได้

3. การพัฒนาอารมณ์และการควบคุมอารมณ์ เข้าใจวิธีการรักษาอารมณ์ของตนได้

4. การพัฒนาทักษะทางสังคม หมายรวมถึง การใช้วาจาหรือภาษาที่เหมาะสมในการติดต่อสื่อสารในสังคม การเรียนรู้มารยาทต่าง ๆ ในการสมาคมติดต่อ การแต่งกายตามกาลเทศะ การประพฤติปฏิบัติตามสังคม ทำเพื่อประโยชน์แก่สังคม

5. ความเป็นตัวของตัวเอง ให้เข้าใจตนเอง รู้จักสร้างอารมณ์ของตนเอง รู้จักพึ่งตนเองได้สร้างความมั่นใจให้แก่ตนเอง และสร้างบุคลิกที่ตนพอใจ

6. การพัฒนาคุณธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น มีความเสียสละ อดทน ต่องานทุกชนิด พยายามทำงานให้เสร็จ การคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว การตรงต่อเวลา ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจาหรือใจ รักษา ภาควุมิใจในความเป็นชาติไทย มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ในทุบทบพาท

7. การพัฒนาทัศนคติ ทัศนคติที่ดีย่อมมีความรู้สึกเข้าใจเห็นใจผู้อื่นมากกว่า มีความ คิตรีเริ่มสร้างสรรค์ได้ดี สามารถนำสังคมให้เป็นสุขได้ด้วยทัศนคติที่ดียอมส่งผลสู่การกระทำที่ดี

8. การพัฒนาการจัดการ ให้นิสิตเป็นคนสูงงาน รู้จักการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ถูก ต้องตามสังคม ตามหลักการ แสวงหาแนวทางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตน

สำเนาวิ ขจรศิลป์ (2538) กล่าวว่า เป้าหมายในการพัฒนานิสิตนักศึกษาสำหรับ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยควรมีอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน คือ

1. ด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยมุ่งพัฒนาเจตคติและทักษะในการเรียน เพื่อให้เป็น ผู้มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาชีพ ความรู้และทักษะในการบริหาร ความรู้และทักษะด้านภาษา ต่างประเทศและคอมพิวเตอร์ ตลอดจนเป็นผู้ใฝ่รู้อยู่เสมอ

2. ด้านสติปัญญา โดยมุ่งพัฒนาความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ความรอบคอบ ไตร่ตรองและเห็นการณ์ไกล

3. ด้านสังคม โดยเน้นการพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นโดยกระบวนการ ประชาธิปไตย กิริยามารยาทในสังคม มนุษย์สัมพันธ์ และรอบรู้ทั้งวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. ด้านอารมณ์ โดยเน้นการทำความเข้าใจอารมณ์ของตนเอง การปรับและควบคุม อารมณ์ ตลอดจนการพัฒนาอารมณ์ทางด้านสุนทรียภาพ เพื่อให้เห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

5. ด้านเอกลักษณ์ โดยเน้นการทำความเข้าใจบุคลิกภาพของตนเองในทุก ๆ ด้าน การพัฒนาความสนใจในอาชีพ การวางแผนเพื่อประกอบอาชีพ การวางแผนการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับบุคลิกภาพของตนเอง

6. ด้านร่างกาย โดยเน้นการพัฒนาความเจริญเติบโตในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย การ พัฒนาเจตคติ และทักษะในการรักษาสุขภาพร่างกาย และสุขภาพจิตให้มีความสมบูรณ์ แข็งแรง อยู่เสมอ

7. ด้านคุณธรรม โดยเน้นคุณธรรมด้านพื้นฐาน อันได้แก่ ความกตัญญูคุณเวทียุติธรรม ซื่อสัตย์ ประหยัด อุตุน เสียดสละเพื่อส่วนรวม ลดละเลิกอบายมุข ตลอดจนการส่งเสริมให้ยึดมั่นปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา และจรรยาบรรณในอาชีพ

แนวคิดต่าง ๆ ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาที่กล่าวมานั้น ก็สอดคล้องกับที่พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2532) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะ 7 ประการของนิสิตนักศึกษาที่การศึกษาจะต้องเอื้ออำนวยและสร้างขึ้นให้สำเร็จเช่นกัน คุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่

1. ได้กัลยาณมิตร คือ มีพ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อน และสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดีงาม เกื้อกูลต่อการพัฒนาข้อนี้สำคัญเป็นพิเศษในวัยเริ่มแรกของชีวิตและเมื่อเข้าสังคมใหม่

2. ชีวิตมีวินัย คือ การรู้จักระเบียบและมีวินัยในการดำเนินชีวิต รักษาระเบียบวินัยของสังคม ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นให้มีความเกื้อกูลไม่เบียดเบียนกัน เพื่อความมีชีวิตที่เหมาะสมเอื้อต่อการที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนายิ่งๆ ขึ้นไป

3. ใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ คือ ต้องการเข้าถึงความจริง และทำสิ่งดีงามให้เกิดขึ้น รักสัจจะ รักงาน อันเป็นแรงจูงใจที่จะทำให้ก้าวหน้าต่อไปในการพัฒนา

4. เชื่อมั่นในศักยภาพของตน คือ เชื่อในความเป็นมนุษย์ของตนซึ่งเป็นสัตว์ที่ ฝึกฝนพัฒนาให้ประเสริฐเลิศได้ และเพียรพยายามในการศึกษาพัฒนาตนเองยิ่งๆ ขึ้นไปให้สมบูรณ์เต็มที

5. มีค่านิยมและทัศนคติแนวเหตุผล คือ มีความเชื่อถือทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงามเอื้อต่อการพัฒนา โดยเฉพาะการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นไปแห่งเหตุปัจจัย รับรู้ประสบการณ์ทั้งหลายด้วยท่าทีของการเรียนรู้

6. มีสติระลึกรู้ร้อนทุกเวลา คือ มีจิตสำนึกต่อการเวลา ตื่นตัวต่อความเปลี่ยนแปลงไวและเท่าทันต่อเหตุแห่งความเสื่อม และเหตุแห่งความเจริญ กระตือรือร้นในการป้องกันแก้ไขเหตุแห่งความเสื่อมและสร้างสรรค์แห่งความเจริญ มีจิตสำนึกการศึกษาพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

7. พึ่งพาตนเองได้ด้วยความรู้คิด หรือรู้จักคิด รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาให้ได้ความจริงและคุณค่าหรือประโยชน์จากสิ่งทั้งหลาย สามารถคิดแยกแยะและสืบค้นหาองค์ประกอบ และเหตุแห่งปัจจัยของเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ คิดเป็นและคิดเองเป็นคุณค่าสำคัญยิ่งในการที่จะพึ่งตนเองได้

หากพิจารณาแนวคิดต่าง ๆ ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาที่อ้างถึงมาตั้งแต่ต้น ทั้งที่เป็นแนวคิดในต่างประเทศ และแนวคิดของนักการศึกษาไทย ก็จะพบว่า เป้าหมายในการพัฒนา

นิสิต นักศึกษานั้นก็เป็นหลักการในการพัฒนามนุษย์โดยทั่วไป นั่นคือ การสร้างความ สมดุลย์ ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตระหว่างปัจเจกบุคคลกับสังคมนั่นเอง

รูปแบบและกลุ่มทฤษฎีในการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษา

จากแนวคิดและการเห็นความสำคัญของการพัฒนานิสิตนักศึกษา ได้ทำให้มีการศึกษารวมทั้งนักจิตวิทยาหลายคนในต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาได้มีการศึกษาค้นคว้า และวิจัยเกี่ยวกับลักษณะนิสิตนักศึกษา และการพัฒนานิสิตศึกษากันอย่างกว้างขวางตั้งแต่ทศวรรษ 1960 จนเกิดเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ในการพัฒนานิสิตนักศึกษา

วินสตัน และคณะ (1993) ได้กล่าวไว้ว่า ในทางทฤษฎีนั้น การพัฒนานิสิตนักศึกษา มักจะเป็นการบรรยายถึงการพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในด้านต่าง ๆ 5 ด้านหลัก คือ การพัฒนาสติปัญญา การพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาทางจิตสังคม การพัฒนาความเป็นตนเอง และการพัฒนาอาชีพ ในการมองทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาในลักษณะเป็นกลุ่ม ๆ ตามเป้าหมายในการพัฒนานิสิตศึกษานั้น นอกจากวินสตันแล้ว ยังมีนักการศึกษาคนอื่น ๆ ที่ได้ศึกษาและรวบรวมทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานิสิตนักศึกษาและแบ่งทฤษฎีเหล่านี้ออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามลักษณะแนวคิดและหลักในการพัฒนานิสิตนักศึกษาไว้ดังนี้

วิดิก (Widick), เนลเฟลแคมป์ (Knefelkamp) และ ปาร์กเกอร์ (Parker) (อ้างถึงใน เฮิสท์ (Hurst) และ แพรท (Pratt, 1988) ได้แบ่งทฤษฎีและรูปแบบการพัฒนานิสิตศึกษาออกเป็น 5 กลุ่ม คือ

1. ทฤษฎีทางจิตสังคม (Psychosocial Theories) ซึ่งเน้นการพัฒนาผ่านลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ในชีวิต เช่น ทฤษฎีของ อีริกสัน (Erikson, 1963) ชิคเกอร์ริง (Chickering, 1969) และ เคนนิสตัน (Keniston, 1971)

2. ทฤษฎีพัฒนาความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Development Theories) ซึ่งกล่าวถึงกาพัฒนาว่าเป็นลำดับขั้นตอนในการรับรู้และใช้เหตุผลเกี่ยวกับการมองโลกของแต่ละบุคคล เช่น ทฤษฎีของ เพียเจท์ (Piaget, 1964) , เพอร์รี่ (Perry, 1971), โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1971) และ เลิฟวิงเกอร์ (Loveinger, 1976)

3. รูปแบบความมีวุฒิภาวะ (Maturity Models) ซึ่งกล่าวถึงการพัฒนาบุคคลให้เป็น “บุคคลที่สมบูรณ์” โดยจะต้องมีระบบการใช้สติปัญญา มีค่านิยม และแนวคิดต่าง ๆ ที่เป็นของตน

เองแต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และสามารถเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้ เช่น ทฤษฎีของ เฮลท์ (Heath, 1977)

4. รูปแบบสัญลักษณ์ (Typology Models) เป็นการมองมิติบุคลิกลักษณะที่แต่ละบุคคลรับรู้และตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ โดยผ่านลำดับขั้นของการพัฒนาการ เช่น ทฤษฎีของ เฮลท์ (Heath, 1964), ครอส (Cross, 1976)

5. รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อม (Person-environment Interaction Models) ซึ่งเน้นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างปัจเจกบุคคลแต่ละคนกับสภาพแวดล้อมที่พวกเขาประสบ เช่น ทฤษฎีของ สเทิร์น (Stern, 1964), เพอร์วิน (Pervin) และ สมิธ (Smith, 1968), ฮอลแลนด์ (Holland, 1973) และ มูส (Moos, 1976)

พาสคาเรลลา (Pascarella) และ เทอร์เรนไซน์ (Terenzini) (อ้างถึงใน ชิคเกอร์ริง (Chickering), ไรซ์เซอร์ (Reisser, 1993)) ได้แยกประเภททฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาไว้กว้าง ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีจิตสังคม (Psychosocial theories) มองการพัฒนาว่าเป็นชุดของงานพัฒนาการหรือลำดับขั้นของการพัฒนา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในด้านความคิด ความรู้สึก การประพุดิติน ค่านิยม และส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น และ ตัวนักศึกษาเอง ตัวอย่างผู้คิดค้นทฤษฎีทางจิตสังคม ได้แก่ อีริกสัน (Erikson, 1959) ชิคเกอร์ริง (Chickering, 1969) มาร์เซีย (Marcia, 1966), ครอส (Cross, 1971), เฮลท์ (Heath, 1978), และ ฮาวิกเฮิสท์ (Havingshurst, 1981)

2. ทฤษฎีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ (Cognitive theories) บรรยายถึงการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดและกรอบของวิวัฒนาการเกี่ยวกับการสร้างค่านิยม ความเชื่อ และการสันนิษฐาน ตัวอย่างผู้คิดค้นทฤษฎีการพัฒนาด้านพุทธิปัญญานั้น ได้แก่ เพอร์รี่ (Perry, 1970) บัสเตอร์มากอลดา (Baxter Magolda, 1992), โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969), กิลลิแกน (Gilligan, 1982), เลิฟวิงเกอร์ (Loveinger, 1976) คีแกน (Kegan, 1982) เป็นต้น

3. ทฤษฎีสัญลักษณ์ (Typology theories) กล่าวถึงความแตกต่างในด้านแบบการเรียน บุคลิกภาพ อารมณ์ หรือภูมิหลังทางสังคม ในฐานะที่เป็นบริบทสำหรับการพัฒนา ทฤษฎีในกลุ่มนี้ ได้แก่ แบบการเรียนของ โคลบ (Kolb, 1976) ทฤษฎีด้านอารมณ์ของ ไคลส์ซี (Keirsey) และ เบท (Bate, 1978) เป็นต้น

4. ทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อม เน้นการศึกษาว่าสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมโดยผ่านการปฏิสัมพันธ์กับลักษณะของแต่ละบุคคลอย่างไร ตัวอย่างทฤษฎีในกลุ่มนี้ ได้แก่ ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาในมหาวิทยาลัยของ เบนนิง(Banning) และ ไคส์เซอร์ (Kaiser, 1974) ทฤษฎีบุคลิกภาพทางอาชีพและสภาพแวดล้อมในการทำงานของ ฮอลแลนด์ (Holland, 1966,1985) เป็นต้น

ทั้งนี้ พาสคาเรลลา (Pascarella) และ เทอร์เรนโซนิ (Terenzini) ได้ระบุว่า ทฤษฎี 2 กลุ่มหลังนั้นยังไม่ค่อยเป็นทฤษฎีเท่าใดนัก เพราะไม่ได้ระบุแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน รวมถึงวิธีการในการประเมินการพัฒนา หรือวิธีการในการส่งเสริมการพัฒนาของนิสิตนักศึกษา

ในประเทศไทย สำเนา ขจรศิลป์ (2538) ได้กล่าวว่า ผลงานของนักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดรูปแบบและทฤษฎีที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนานิสิตนักศึกษามาก แต่รูปแบบและทฤษฎีที่ได้รับความนิยมมากในขณะนี้ มีหนึ่งรูปแบบและสามกลุ่มทฤษฎีดังนี้คือ

1. รูปแบบกระบวนการพัฒนานักศึกษา (Student Development Process Model) สร้างโดยมิลเลอร์ พรินซ์ (Miller and prince, 1976) ซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมพัฒนานักศึกษาของสมาคมบุคลากรอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย (America College Personnel Association) ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 4 ประเภท คือ การตั้งเป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา การประเมินสภาพหรือระดับการพัฒนาของนักศึกษา ยุทธวิธีในการพัฒนานักศึกษา และการประเมินโปรแกรมในการพัฒนานักศึกษา

2. กลุ่มทฤษฎีพัฒนาความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Development theories) ประกอบด้วยผลงานของนักจิตวิทยาหลายคนที่มีความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจและคุณธรรม และโครงสร้างของการเรียนรู้ พยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่บุคคลเกิดการเรียนรู้ และมีประสบการณ์ต่าง ๆ มากมาย ผู้ที่มีความสำคัญต่อกลุ่มทฤษฎีนี้มาก คือ เพียเจท์ (Jean Piaget) นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีของคนอื่น ๆ อีก เช่น โรเจอร์ส (Rodgers, 1989), โบลเซอร์ (Blocher, 1978), โคลเบิร์ก (Kohlberg, 1968, 1971, 1981, 1984), กิลลิแกน (Gilligan, 1982), เพอร์รี่ (Perry, 1970, 1978, 1981), คิทเชเนอร์ (Kitchener, 1985), คิทเชเนอร์และคิง (Kitchener and King, 1981, 1985) คิงและคณะ (King and Others, 1983), และคีแกน (Kegan, 1982) เป็นต้น

3. กลุ่มทฤษฎีจิต-สังคม (Psycho-Social Theories) ให้ความสนใจกับเนื้อหาสาระในการพัฒนานักศึกษา นักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีจิต-สังคมให้ความสนใจกับความรู้สึก พฤติกรรม และความคิดของบุคคลกับสภาพแวดล้อม ตลอดทั้งชีวิตของบุคคล นักจิตวิทยาที่มีส่วนสำคัญในการวางรากฐานของกลุ่มทฤษฎีจิต-สังคม ได้แก่ จุง (Jung, 1971), อีริกสัน (Erikson, 1950, 1968), ฮาวิกเฮิสท์ (Havighurst, 1948), แซนฟอร์ด (Sanford, 1956, 1962) และชิกเกอร์ริง (Chickering, 1969)

4. กลุ่มทฤษฎีสัญลักษณ์ (Typology Theories) เป็นกลุ่มทฤษฎีที่กล่าวถึงลักษณะของบุคลิกภาพที่บุคคลชอบแสดงออก ซึ่งมีหลายกลุ่มที่มีลักษณะแตกต่างกัน และนักจิตวิทยาในกลุ่มทฤษฎีนี้หลายคนมีความเชื่อว่าลักษณะของบุคลิกภาพที่บุคคลแสดงออกที่แตกต่างกันนั้น เกิดจากการทำงานของสมองที่แตกต่างกัน ทฤษฎีต่าง ๆ ในกลุ่มนี้ไม่มีลักษณะที่เหมือนกันมากนัก ยกเว้น ทฤษฎีของจุง (Jung, 1971) และของไมเออร์ส (Myers, 1980) ทฤษฎีกลุ่มนี้ไม่ใช่ทฤษฎีเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล แต่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล เพราะการพัฒนาบุคลิกภาพของกลุ่มทฤษฎีพัฒนาความรู้ความเข้าใจ และกลุ่มทฤษฎีจิตสังคมนั้นเกิดขึ้นในลักษณะของ บุคลิกภาพที่ทฤษฎีสัญลักษณ์กล่าวถึง

เนื่องจาก ทฤษฎีการพัฒนานิสิตนักศึกษาที่มีคำอธิบายที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป มีการนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานิสิตนักศึกษา โดยนักกิจกรรมนิสิต นักศึกษานักการศึกษา และผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษานั้น โดยมากมักจะเป็นแนวคิดทฤษฎีในด้านความรู้ความเข้าใจ และแนวคิดทฤษฎีด้านจิตสังคมเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ทฤษฎีดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษาด้วย เพราะกิจกรรมนิสิตนักศึกษาจะมีบทบาทในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในด้านความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมมากเป็นพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวทางในการพัฒนาทางจิตสังคม

แนวคิดการจัดกิจกรรมนิติต

กิจกรรมนิติตเป็นงานที่จัดขึ้น เพื่อสนับสนุนความมุ่งหมายพื้นฐานของมหาวิทยาลัย กิจกรรมนิติตนั้นจึงมีความสำคัญควบคู่ไปกับการเรียนการสอนที่มีอยู่ในหลักสูตร สตรูป (Stroup, 1964) ในการกำหนดทิศทางการบริหารกิจกรรมนิติตหรือการกำหนดแนวทางในการวางแผนและดำเนินงานกิจกรรมนิติต มหาวิทยาลัยควรจะต้องกำหนดแนวปรัชญาเพื่อใช้เป็นหลักในการกำหนดทิศทางการดำเนินงาน ซึ่งแต่ละมหาวิทยาลัยอาจเน้นปรัชญาของการจัดกิจกรรมนิติตที่แตกต่างกันไป วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528) ได้รวบรวมเขียนแนวคิดของงานกิจกรรมนิติตไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมให้นิติตแต่ละคนรู้จักตนเองมากขึ้น โดยการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อันเป็นผลทำให้แต่ละคนสามารถพัฒนาการเรียน วิชาการ สังคม ร่างกาย จิตใจ บุคลิกภาพ และวุฒิภาวะสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์มากขึ้น

2. ส่งเสริมและช่วยเหลือให้นิติตจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนาและความแตกต่างด้านการเมือง

3. เปิดโอกาสให้นิติตมีประสบการณ์ด้านการทำงานร่วมกับกลุ่ม สามารถเสนอความคิดเห็น กล้าแสดงตน สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พัฒนาความเข้าใจร่วมกันพัฒนาความเป็นผู้นำเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างหมู่นิติต รู้จักการอยู่และการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักฝึกหัดการทำงานอย่างมีระบบและฝึกการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

4. อำนวยความสะดวกในการจัดและดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

4.1 จัดหาสถานที่เพื่อเป็นศูนย์กลางกิจกรรมสำหรับประชุม อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อการพิมพ์ การอัดสำเนา การจัดทำป้ายประกาศต่าง ๆ หรือหนังสือพิมพ์

4.2 ประสานงานกับภาควิชาและหน่วยงานอื่น ๆ ในสถาบันเพื่อสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกให้นิติตจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น หน่วยรักษาความปลอดภัย ตำรวจหรือจราจร เพื่อช่วยในต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีปัญหาอุปสรรคน้อยลง

4.3 จัดหาอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมหรืออาจารย์แนะแนวที่มีประสบการณ์ด้านกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือให้แนวคิดหรือแนะแนวทางการจัดกิจกรรมให้สามารถจัดได้อย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

5. ส่งเสริมให้นิติตรักความเป็นไทย มีความภูมิใจในเอกลักษณ์ของชาติ ชื่นชมศิลปวัฒนธรรม ระเบียบประเพณี ดนตรีและนาฏศิลป์ไทย

6. พัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพ มีความสามัคคี มีความประพฤติที่ดีงาม สอดคล้องกับลักษณะของวัฒนธรรมไทยและเป็นบุคคลที่เป็นประโยชน์ เป็นที่ต้องการของสังคม

7. ช่วยให้นิสิตสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพการเรียนการสอน และสามารถใช้กิจกรรมเป็นเครื่องผ่อนคลายความเครียดจากการศึกษาเล่าเรียน

กล่าวได้ว่า แนวคิดของการจัดกิจกรรมนิตินั้น เน้นที่การพัฒนา นิสิตให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของสังคม โดยมีอาจารย์และสถาบันให้การส่งเสริมสนับสนุนตลอดจนอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมของ นิสิต และถือว่ากิจกรรมมีความสำคัญควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในหลักสูตร

ในการกำหนดแนวคิดของการจัดกิจกรรมนิตินั้น ต้องให้สอดคล้องตามปณิธานของแต่ละสถาบันการศึกษา ซึ่งในการผลิตบัณฑิตให้เพียบพร้อมไปด้วยความรู้ควบคู่คุณธรรมนั้นจะต้องมุ่งเน้นให้แนวคิดในการทำกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่มีส่วนในการส่งเสริมการพัฒนา นิสิตให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา โดยต้องคำนึงถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ความต้องการของ นิสิตในการทำกิจกรรมและนโยบายการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญและมีบทบาทในการกำหนดแนวคิดของการจัดกิจกรรมของ นิสิต

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนิตินิต

สตรีป (Stroup, 1964) ได้กล่าวว่า กิจกรรมนิตินิตจัดขึ้นเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ขั้นพื้นฐานของสถาบัน และกิจกรรมนิตินิตเป็นศูนย์กลางของกระบวนการอุดมศึกษาในการพัฒนา นิสิตแต่ละคนให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ (Williamson, 1961) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนิตินิตที่ชัดเจนจะเป็นแนวทางในการจัดดำเนินกิจกรรมนิตินิต ซึ่งนักศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนิตินิตไว้ดังนี้

เฟรดเดอริก (Frederick, 1959) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนิสิตไว้

คือ

1. เพื่อเตรียมตัวนิสิตสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
2. เพื่อส่งเสริมให้นิสิตมีระเบียบวินัยในตนเอง
3. เพื่อให้ นิสิตรู้จักวิธีการทำงานร่วมกัน
4. เพื่อเพิ่มพูนความสนใจของนิสิตให้กว้างขึ้น
5. เพื่อให้ นิสิตเกิดความสำนึกในข้อปฏิบัติตามข้อบังคับ ระเบียบและแบบแผน

ต่าง ๆ

6. เพื่อให้ นิสิตมีโอกาสพัฒนาความสามารถพิเศษ
7. เพื่อส่งเสริมแรงขับพื้นฐานที่สำคัญทางการศึกษาของนิสิต
8. เพื่อพัฒนาความสามัคคีของนิสิตในสถาบัน

จาไมอัส (Jamias 1969) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมไว้ดังนี้

1. เพื่อฝึกฝนการมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตแห่งประชาธิปไตย
2. เพื่อพัฒนาสติปัญญาและสร้างความกระตือรือร้นในตัวนิสิตนักศึกษา
3. เพื่อฝึกนิสิตในด้านศิลปะและด้านความงามของสังคม
4. ให้นิสิตได้ค้นพบและพัฒนาความสามารถพิเศษของตน
5. เพื่อสร้างเสริมความร่วมมือในสังคม
6. เพื่อสร้างโอกาสให้นิสิตรู้สำนึกถึงกฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ
7. เพื่อพัฒนาความเร้าความสนใจของนิสิตในสถาบันการศึกษานั้น
8. เพื่อสร้างเสริมขวัญและสถาบันการศึกษา

นอกจากนี้ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528) ได้รวบรวมวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมนิสิตที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันไว้ สอดคล้องกับ วชิรญา บัวศรี (2528) และสำเนา ขจรศิลป์ (2525) ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาความเหมาะสมด้านบุคลิกภาพ
2. เพื่อพัฒนาความสามารถในความสัมพันธ์และทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. เพื่อให้ นิสิตมีความสนใจกว้างขวางขึ้น
4. เพื่อฝึกให้มีความรับผิดชอบ
5. เพื่อฝึกให้ปกครองตนเอง
6. เพื่อฝึกความคิดและการตัดสินใจ

7. เพื่อพัฒนาสติปัญญา
8. เพื่อให้รักศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทย
9. เพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
10. เพื่อให้เพิ่มพูนความรู้ในด้านอาชีพในอนาคต
11. เพื่อให้รู้จักทักษะทางสังคม
12. เพื่อให้รู้จักการเสียสละและทำงานให้ส่วนรวม
13. เพื่อให้พัฒนาลักษณะนิสัยและความคิดที่ดี
14. เพื่อให้มีความสามัคคี
15. เพื่อให้พัฒนาความกตัญญูต่อสถาบัน

กล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมนิตินิตมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาในทุก ๆ ด้าน อันได้แก่ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และบุคลิกภาพ ตลอดจนการเตรียมตัวนิตินิตให้พร้อมที่จะออกไปเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป

ประเภทของกิจกรรมนิตินิตศึกษา

การกำหนดประเภท และลักษณะกิจกรรมนิตินิตที่จะส่งเสริมการพัฒนานิสิตในด้านต่าง ๆ นั้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้จัดแยกประเภทและลักษณะของกิจกรรมที่จะส่งเสริมคุณลักษณะของนิสิตไว้แตกต่างกันออกไป เช่น

พราคาช (Prakash, 1969) ได้แยกประเภทและลักษณะกิจกรรมรวมโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์เป็นดังนี้

1. กิจกรรมทางด้านส่งเสริมการติดต่อสื่อสาร เช่น ปาฐกถา อภิปราย โต้วาที เป็นต้น
2. กิจกรรมเกี่ยวกับการแสดง เช่น การแสดงละคร เป็นต้น
3. กิจกรรมทางด้านสังคมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมประเภทงานรื่นเริง เต้นรำ ทักษนาจร เป็นต้น
4. กิจกรรมกีฬาและดนตรี
5. กิจกรรมชุมนุมทางวิชาการ เช่น ชุมนุมวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และ ภาษาไทย เป็นต้น

6. กิจกรรมด้านสังคมสังเคราะห์ เช่น การช่วยเหลือชุมชน การช่วยเหลือ ผู้ตกทุกข์ได้ยาก และประสพภัยต่าง ๆ

7. โครงการระหว่างมหาวิทยาลัย

8. โครงการช่วยเหลือพิเศษต่าง ๆ

สำหรับ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2528) ได้แบ่งประเภทกิจกรรมตามรูปการพัฒนานิสิต เป็นดังนี้

1. กิจกรรมการพัฒนาปกครองตนเอง ได้แก่ องค์การบริหารกิจการนิสิต สโมสรนิสิต สภานิสิต กิจกรรมเหล่านี้ฝึกให้นิสิตรู้จักทำงานร่วมกัน ฝึกตัดสินใจ และรับผิดชอบงานต่าง ๆ โดยฝึกวิธีการตามระบบประชาธิปไตย

2. กิจกรรมพัฒนาสติปัญญา ได้แก่ กิจกรรมชมรมวิชาการต่าง ๆ ชมรม วิทยาศาสตร์ ชมรมภาษาอังกฤษ ชมรมภาษาไทย ชมรมไต้หวัน ชมรมรัฐศาสตร์ ชมรมเศรษฐศาสตร์ ฯลฯ ชมรมวิชาการเหล่านี้ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาที่นิสิต สังกัดอยู่

3. กิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ได้แก่ กิจกรรมที่มุ่งพัฒนามารยาทและระเบียบประเพณีในการอยู่ร่วมกันในสังคม การเข้าสมาคม เช่น ชมรมสุภาพสตรี ชมรม สุภาพบุรุษ ชมรมพัฒนาบุคลิกภาพ ปัจจุบันกิจกรรมนิสิตประเภทนี้ไม่ค่อยจะมี

4. กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพและความพร้อมเพียง ได้แก่ ชมรมกีฬาต่าง ๆ เช่น ชมรมรักบี้ ชมรมบาสเกตบอล ชมรมฟุตบอล ฯลฯ

5. กิจกรรมพัฒนาความเสียสละเพื่อสังคม ได้แก่ กิจกรรมที่มุ่งฝึกหัดให้นิสิตมีความตระหนักในบทบาทของการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคมหรือประเทศ เช่น ชมรมบริจาคโลหิต ถ่ายอาสาพัฒนา ชมรมพิทักษ์ธรรมชาติ ชมรมผู้บริโภครักษ์

6. กิจกรรมพัฒนาศีลธรรม ได้แก่ กิจกรรมที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของนิสิตให้มีความประพฤติและจริยวัตรตรงตามเป็นที่ประสงค์แก่สังคม ได้แก่ ชมรมพุทธศาสตร์ ชมรมสมาธิ

7. กิจกรรมพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมให้ภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของชาติ สนับสนุนให้มีกิจกรรมทางวัฒนธรรม ต่าง ๆ เช่น ชมรมนาฏศิลป์ ชมรมวรรณศิลป์ ชมรมศิลปะ ชมรมชาวเหนือ ชมรมทักษิณ ชมรมเอกลักษณ์ไทย

8. กิจกรรมสันตนาการ ได้แก่ กิจกรรมที่มุ่งพัฒนาให้นิสิตใช้เวลาว่างพักผ่อนหรือทำให้สิ่งทีตนเองสนใจ เช่น ชมรมถ่ายภาพ ชมรมทัศนศึกษา ชมรมสะสมแสตมป์ ชมรมต่างประเทศ

9. กิจกรรมพัฒนาอาชีพ ได้แก่ กิจกรรมที่เตรียมนิสิตไปสู่อาชีพในอนาคต เช่น ชมรมนักธุรกิจ ชมรมครุวิทยาศาสตร์ ชมรมนักประชาสัมพันธ์

10. กิจกรรมทางการเมือง เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้นิสิตเกิดความสนใจทางการเมือง เพื่อการเข้าไปสู่พรรคการเมืองในอนาคต มหาวิทยาลัยในต่างประเทศอาจมีชมรมทางการเมืองของแต่ละพรรคอยู่ในมหาวิทยาลัยด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้ปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองตั้งแต่เยาว์ และเมื่อโตขึ้นจะได้มีความสนใจที่จะร่วมในทางการเมืองมากขึ้น

ธิดารัตน์ บุญนุช (2530) ได้สรุปประเภทของกิจกรรมนิสิตว่า กิจกรรมนิสิตอาจแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ 6 ประเภท ดังนี้ คือ

1. กิจกรรมด้านการปกครองตนเอง ได้แก่ สโมสรนิสิต องค์การนิสิต ศึกษานิสิต มีจุดมุ่งหมายคือ

1.1 ให้นิสิตฝึกการเป็นผู้นำ ฝึกการทำงานร่วมกันและใช้ความรู้ที่เรียนมาให้เกิดประโยชน์

1.2 นายกสโมสร หรือนายกององค์การนิสิตจะเป็นตัวแทนในการวางแผนนโยบายการตัดสินใจในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลได้ผลเสียของเพื่อนนิสิต

2. กิจกรรมด้านวิชาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้านวิชาการให้แก่ นิสิต เช่น กิจกรรมตามวิชาการที่ตนเรียนในรูปแบบของชมรมต่าง ๆ

3. กิจกรรมกีฬา มุ่งพัฒนานิสิตในด้านร่างกาย จิตใจ ตลอดจนทักษะในการกีฬากการฝึกซ้อม

4. กิจกรรมอาสาพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และการออกค่ายอาสาพัฒนาของนิสิต รวมทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวกับการศึกษาปัญหาสังคมและแหล่งเสื่อมโทรม

5. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้ ปลูกประสบการณ์ให้แก่ นิสิตด้านศิลปวัฒนธรรม ช่วยให้นิสิตได้มีโอกาสสัมผัสกับศิลปวัฒนธรรมด้วยการปฏิบัติจริงและการทำนุบำรุงส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย

6. กิจกรรมด้านการเมือง เป็นกิจกรรมที่สอนนิสิตถึงเหตุการณ์เรื่องราวของโลกและสังคม กิจกรรมที่เกิดขึ้นเนื่องจากนิสิตมีสำนักที่รับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ

นอกจากนี้ จากการประชุมสัมมนาผู้บริหารกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2521 (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2522) ได้มีการสรุปกำหนดประเภทกิจกรรมนิสิตนักศึกษาไว้เป็นแนวทางสำหรับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ถือเป็นแนวทางเพื่อส่งเสริมออกเป็น 4 ด้านคือ

1. ด้านวิชาการ กิจกรรมที่จัดขึ้นในด้านนี้เพื่อแสวงหาความรู้ด้านวิชาการอันควรได้รับการส่งเสริมให้มีอิสระทางความคิด แต่ต้องอยู่ในขอบเขตโดยให้มีความสมดุลในด้าน ความคิด

2. ด้านกีฬา กิจกรรมที่จัดขึ้นควรมีลักษณะดังนี้

2.1 ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพพลานามัยและพัฒนา

บุคลิกภาพ

2.2 ส่งเสริมความสัมพันธ์ฉันท์มิตร ควรมีน้ำใจนักกีฬาทั้งผู้เล่นและผู้ชม

2.3 เพื่อเผยแพร่ความเข้าใจเกี่ยวกับกีฬา

2.4 เพื่อยกมาตรฐานการกีฬาให้สูงขึ้น

2.5 จัดให้มีการแข่งขันกีฬาระดับต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะในการกีฬา

3. ด้านศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่จัดควรมีขอบเขตดังนี้

3.1 เพื่อส่งเสริม เผยแพร่และรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม

3.2 เพื่อสนับสนุนนิสิตให้มีความสนใจและมีโอกาสได้ศึกษา เพื่อให้เกิดความชำนาญและมีสุนทรียภาพในด้านศิลปต่าง ๆ ซึ่งไม่ขัดต่อวัฒนธรรมที่ดี

4. ด้านบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมที่จัดขึ้นควรมีขอบเขตดังนี้

4.1 ให้นิสิตใช้เวลาเพื่อพัฒนาตนเองให้พร้อม เพื่อทำประโยชน์ต่อสังคม

4.2 ให้นิสิตมีความริเริ่มสร้างสรรค์ และนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์เกิด

ประโยชน์ต่อส่วนรวม

4.3 ปลุกฝังให้นิสิตได้ตระหนักในภาระหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องมีต่อสังคมอันจะเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ

4.4 ส่งเสริมให้มีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อหมู่คณะและประเทศชาติ

สำหรับกิจกรรมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย ดังนี้

1. กิจกรรมด้านวิชาการ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ทางด้านวิชาการให้แก่บัณฑิตนักศึกษา นักศึกษาที่เรียนเอกทางด้านการออกแบบก็อาจเป็นสมาชิกชมรมนักประดิษฐ์และออกแบบ เพื่อทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการออกแบบสิ่งประดิษฐ์ ต่าง ๆ ส่วนบัณฑิตศึกษาที่เรียนวิชาเอกวาทวิทยาก็ร่วมกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพูด ประชาสัมพันธ์ ในชมรมปาฐกถาและการโต้วาทีในมหาวิทยาลัยก็ได้

2. กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมความรู้และประสบการณ์ให้แก่บัณฑิตศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ศิลปการแสดง ศิลปการพูดและดนตรี เป็นต้น นักศึกษาแทบทุกมหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมขึ้นเป็นประจำทุกปี เช่น การไหว้ครูและงานลอยกระทง เป็นต้น

3. กิจกรรมด้านบำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่บัณฑิตศึกษากระทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือสร้างถาวรวัตถุที่เป็นสาธารณสมบัติ โดยทั่วไปบัณฑิตศึกษาจะออกไปพัฒนาชนบทในถิ่นทุรกันดารอย่างไร ส่วนการช่วยเหลือประชาชนในเมืองก็จะเป็นประชาชนที่อยู่ในแหล่งเสื่อมโทรม กิจกรรมนิสิตศึกษาด้านบำเพ็ญประโยชน์มีหลายอย่างด้วยกัน ทั้งในด้านการสร้างถาวรวัตถุและการให้การศึกษาแก่ประชาชนในด้านอาชีพ ด้านสาธารณสุข เพื่อช่วยให้ประชาชนในชนบทมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

4. กิจกรรมด้านกีฬา เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนานิสิตศึกษาในด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนทักษะในการกีฬา การฝึกซ้อมกีฬา นอกจากจะทำให้บัณฑิตศึกษาเกิดทักษะในการกีฬาและให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน อีกทั้งทำให้บัณฑิตศึกษามีร่างกายที่แข็งแรงด้วย การแข่งขันกีฬาก็เป็นการฝึกนิสิตศึกษาให้มีน้ำใจเป็นนักกีฬาด้วย กิจกรรมนิสิตศึกษาประเภทนี้ได้แก่ กีฬาประเภทต่าง ๆ เช่น ฟุตบอล เทนนิส กรีฑา และกีฬาทางน้ำ เป็นต้น ถึงแม้กีฬาจะเป็นนันทนาการอย่างหนึ่ง แต่กิจกรรมด้านกีฬาก็เป็นกิจกรรมที่นิสิตศึกษาได้ให้ความสนใจเป็นอันมาก

การพัฒนาลักษณะนิสัย

ความหมายของลักษณะนิสัย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต (2531) ได้ให้ความหมายของคำว่าลักษณะนิสัยไว้ ดังนี้

ลักษณะ หมายถึง คุณภาพ ประเภท เครื่องแสดงว่าต่างจากสิ่งอื่น

นิสัย หมายถึง ความประพฤติที่เคยชิน

จากความหมายดังกล่าว ลักษณะนิสัย หมายถึง ความประพฤติที่บุคคลปฏิบัติจนเคยชินและทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากคนอื่น

สำหรับนักการศึกษาได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำว่าลักษณะนิสัยไว้ดังนี้

สุสติ ภูอินทร์ (2526) กล่าวว่า ลักษณะนิสัย หมายถึงการประพฤติ การปฏิบัติหรือการแสดงออกของบุคคลที่กระทำอยู่เป็นประจำจนเคยชิน ซึ่งทำให้ต่างออกไปจากบุคคลอื่น ๆ ลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคลอาจมีทั้งลักษณะนิสัยที่ดี และไม่ดี

บุษบง ทองอยู่ (2526) มีความเห็นว่า ลักษณะนิสัยคือรูปแบบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นประจำ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งความต้องการของตนเองนี้อาจอยู่ใต้จิตสำนึก ในจิตสำนึก หรือจิตไร้สำนึกก็ได้ สำหรับลักษณะนิสัยที่ดีนั้นจะต้องเป็นรูปแบบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นโดยไม่ขัดกับสถานการณ์รอบตัว

สรุปได้ว่า ลักษณะนิสัยหมายถึง ลักษณะต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นอุปนิสัยที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมของบุคคล เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ซึ่งเกี่ยวพันกับศีลธรรมจรรยา และสังคม

ฉะนั้นในการพัฒนาลักษณะนิสัยให้แก่เด็ก จึงต้องมุ่งพัฒนาเฉพาะลักษณะที่ดี โดยต้องสร้างความประพฤติดีงามให้เกิดขึ้นในตัว และให้เด็กแสดงความประพฤตินั้นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนเกิดเป็นความเคยชินและติดเป็นนิสัย

ดังนั้น การพัฒนาลักษณะนิสัยของเด็กจึงหมายถึง การปลูกฝังหรือสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก เพื่อให้สามารถประพฤติปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดีงามและเหมาะสม

ลักษณะนิสัย ประกอบไปด้วยลักษณะต่าง ๆ หลายอย่าง ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้เขียนไว้ดังนี้

สุมน อมรวิวัฒน์ และองค์การ อินทรมพรรษ์ (2524) เสนอว่า ลักษณะนิสัยที่ควรปลูกฝังคือ

1. กิริยามารยาทเรียบร้อยตามธรรมเนียมไทย
2. สำรวมและควบคุมตนเองได้
3. มีสัมมาคารวะ

4. มั่นใจในตนเอง
5. มีระเบียบวินัย
6. กล้าแสดงออก
7. แก้ไขปัญหาได้
8. มีเหตุผล
9. ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้
10. มองโลกในแง่ดี
11. มีสุนทรียภาพ
12. รับผิดชอบ
13. เป็นประชาธิปไตย
14. ขยัน
15. ประหยัด
16. ซื่อสัตย์
17. เมตตาและเอื้อเฟื้อ

พูนสุข บุญสวัสดิ์ และคณะ (2523) ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยที่ควรฝึกรวม
ควรจะมีพัฒนาการทางลักษณะนิสัยดังต่อไปนี้

1. ซื่อสัตย์ พุดตรงความจริง
2. รักความยุติธรรม
3. รู้หน้าที่และมีความรับผิดชอบ
4. อุตุน ขยัน
5. รู้จักค่าของเงิน ไม่สุรุ่ยสุร่าย
6. รักของ รู้จักเก็บของให้เป็นที และรักษาของ
7. รู้จักระมัดระวังตน และรักษาความปลอดภัย
8. รู้จักทำความเคารพและทักทาย
9. มีเหตุผล และรู้จักพูดแสดงความคิดเห็นและเหตุผลของตัวเอง
10. รู้จักบุญคุณผู้ที่ช่วยเหลือ และหาทางตอบแทน
11. รู้จักการยอมรับผลของการกระทำของตนเอง ไม่โทษผู้อื่น
12. ไม่เอาแต่ใจตัวเอง ไม่คิดอาฆาตใคร
13. รู้จักสำรวจและควบคุมตนเองในวาระต่าง ๆ
14. มีความตั้งใจที่จะปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

15. รู้จักถ่อมตัวและไม่โอ้อวด
16. รู้จักแบ่งเวลา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้ระบุนิสัยที่ควรพัฒนาให้เกิดไว้ดังนี้

1. มีสัมมาคารวะ และมารยาททั้งในการพูด การฟัง และการปฏิบัติตน
2. รู้จักเชื่อฟังอย่างมีเหตุผล
3. รู้จักกาลเทศะและการรอคอย และความอดกลั้น
4. กล้าหาญและมีความเชื่อมั่นในตนเอง
5. มีระเบียบวินัยในตนเอง
6. ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ไม่พูดปด ไม่ลักขโมย
7. มีความเมตตากรุณามีน้ำใจ รู้จักเสียสละและแบ่งปัน
8. รู้จักให้อภัยและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
9. ยอมรับและเคารพสิทธิของผู้อื่น
10. รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง
11. รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รู้จักแพ้ชนะ มีน้ำใจเป็นนักกีฬา
12. รู้จักรับฟังและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
13. รู้จักและอนุรักษ์ธรรมชาติและสาธารณะสมบัติ

ผู้สดี กุฎิอิทร์ (2526) มีความเห็นว่า การพัฒนาลักษณะนิสัย ควรเน้นที่ลักษณะนิสัยในเรื่องต่อไปนี้คือ

1. การช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น
2. ความรับผิดชอบ
3. กิริยามารยาทเรียบร้อย มีสัมมาคารวะ และรู้จักใช้วาจาที่เหมาะสม
4. มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง รู้จักแก้ไขปัญหาและกล้า

แสดงออก

5. รู้จักทำงานรวมกลุ่มและปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้
6. มีระเบียบวินัย
7. ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน

บุษบง ทองอยู่ (2526) ได้กล่าวถึงลักษณะนิสัยที่ควรเน้นดังนี้

1. กิริยามารยาทเรียบร้อยตามธรรมเนียมไทย
2. ช่วยตนเองได้
3. มีระเบียบวินัย
4. แก้ปัญหาได้
5. มีเหตุผล
6. ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือผู้อื่น

เหลือผู้อื่น

7. รู้จักปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตน
8. ขยัน อดทน ระเบียบ
9. ซื่อสัตย์
10. เมตตา เห็นใจแก่ผู้อื่น เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว

จากความคิดเห็นดังกล่าว ได้ระบุถึงลักษณะนิสัยที่ควรมุ่งพัฒนานั้นไว้คล้ายคลึงกัน จึงกล่าวได้ว่าควรจะพัฒนาลักษณะนิสัยให้แก่นิสิตซึ่งเป็นไปตาม “คำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ในเรื่องต่อไปนี้คือ

1. รู้จักเคารพผู้มีอาวุโส
2. มีระเบียบ
3. รู้รักษาประเพณี
4. มีความสามัคคี
5. มีน้ำใจ

การศึกษาจะบรรลุเป้าหมายการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพได้นั้น ในขั้นต้นสถาบันการศึกษาจะต้องรู้จักและเข้าใจนิสัยของแต่ละสถาบันก่อน เนื่องจากนิสัยเปรียบเสมือนวัตถุดิบที่เป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการผลิต หากสถาบันการศึกษาไม่เห็นความสำคัญในการผลิตบัณฑิตอาจก่อให้เกิดการลงทุนที่สูญเปล่า หรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถาบันการศึกษาที่กำหนดไว้ การศึกษาลักษณะนิสัยของนิสิตจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาระบบการศึกษาทั้งระบบเป็นอย่างยิ่ง หากได้ทราบลักษณะนิสัยดังกล่าว ย่อมจะทำให้เกิดแนวทางที่จะสร้างสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพหรือพัฒนาลักษณะนิสัย ทักษะคตินิสิตได้ อีกทั้งไม่เพียงแต่จะเป็นแนวทางการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนการสอน การบริการนิสิต และการบริหารงานด้านการศึกษาอีกด้วย

กรอบแนวคิดด้านการสำรวจความคิดเห็นในการพัฒนาลักษณะนิสัย

การพัฒนาลักษณะนิสัย (Character Traits) เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาบุคลิกภาพในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) วิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาท่ามกลางการพัฒนาสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเชื่อมโยงกับบริบทสังคมไทย การพัฒนาคุณภาพคนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ทำอย่างไรจะผลิตกำลังคน (Man power) ที่สมดุลทางด้านปัญญา จิตใจ และสังคม พัฒนาคุณลักษณะที่ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี” พัฒนาคนไทยให้มีวินัยในตนเอง และรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน และสังคม ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติไทย หรือในคุณธรรมตามศรัทธาในแต่ละศาสนา รู้คุณค่าในวัฒนธรรม ภูมิใจในเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีของความเป็นไทย มีความรู้ความสามารถใช้ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต มีแนวคิดหรือกระบวนการทัศนในการพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนศึกษาแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ความสำคัญของลักษณะนิสัยนั้น ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลในสังคม ซึ่งเรียกว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ที่จะทำใ้บุคคลดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เพราะในทุกสังคมจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดความรู้และคุณธรรมที่สังคมเห็นว่ามีค่าจำเป็น และเป็นสิ่งที่สังคมสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตามบทบาททางสังคม (social role) ได้อย่างเหมาะสมกับอาชีพตำแหน่งหน้าที่การงานที่ตนได้รับ ซึ่งสังคมจะอยู่รอดหรือไม่นั้น ไม่เพียงแต่เรื่องบทบาททางสังคมเท่านั้น หากยังต้องมีการรู้จักหลักการดำเนินชีวิตที่ดำรงตามวุฒิภาวะ (maturation) ตามวัยวุฒิและคุณวุฒิของแต่ละบุคคลด้วย ทั้งนี้จะทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตที่เป็นระเบียบในทักษะสมาชิกของกลุ่มนั้น ๆ อย่างมีคุณค่า หนึ่ง เป้าประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมอย่างหนึ่งก็คือ การปลูกฝังเรื่องระเบียบวินัย เช่น เรื่องการตรงต่อเวลา การรู้จักหน้าที่ การรู้จักช่วยตนเองและผู้อื่น ให้เกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดีแก่บุคคลอย่างที่สองเป็นการปลูกฝังความมุ่งมั่นเป็นแรงบันดาลใจเพื่อให้เกิดความทะเยอทะยาน ความปรารถนาให้คนอยากทำงาน เช่น อยากเป็นครู แพทย์ ตำรวจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอนให้รู้จักบทบาทเจตคติต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเวลา สถานที่ กาลเทศะ และโอกาส เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ ความเป็นปัจเจกในสังคม ประการ ต่อมาเป็นการสร้างความชำนาญเฉพาะด้าน (ทักษะ) ทั้งในด้านวิชาการและสังคม รวมทั้งสนับสนุนใ้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข และประการสุดท้ายคือ การสร้างความ เป็นตัวตน (self) ให้เกิดแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งตามลักษณะนิสัยของบุคคลนั้น กระบวนการขัดเกลาทางสังคมนี้ก่อให้เกิดบุคลิกภาพในทางที่สังคมต้องการ กล่าวคือ เป็นผลรวมของ ความคิด ท่าทาง นิสัยที่สั่งสมจากมูลฐานองค์ประกอบทางกายภาพและทางจิต

อันได้รับจากการถ่ายทอดทางชีววิทยาส่วนหนึ่ง จากสังคมวัฒนธรรมอีกส่วนหนึ่ง ขึ้นกับความ ต้องการและวิสัยแห่งสภาพแวดล้อม เป็นลักษณะพฤติกรรมและความรู้สึกของมนุษย์อันเป็น ลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล หรือเป็นคุณสมบัติทุกสิ่งทุกอย่างของบุคคลที่ผสานกัน รวม เป็นบุคลิกภาพของบุคคล

เป็นคุณลักษณะนิสัยเป็นองค์ประกอบของนิสิตในด้านสถานภาพและภูมิหลัง ความ คิด ความสนใจ พฤติกรรมที่ปฏิบัติจริงหรือเป็นพฤติกรรมที่คาดว่าจะปฏิบัติในอนาคต ถือว่าเป็น ลักษณะที่ดีต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน

การพัฒนาคุณลักษณะนิสัยมุ่งเน้นไปที่คุณลักษณะนิสิตด้านจิตใจมากกว่าการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งเน้นแต่ความเจริญทางด้านวัตถุ ดังนั้น เมื่อการพัฒนาที่ผ่านมาก่อให้เกิด ปัญหาจึงมี แนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาใหม่ไปสู่ความคิดที่เรียกว่าการพัฒนาที่ ยั่งยืน(Sustainable development)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2539: 62) กล่าวว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะเป็น การพัฒนาที่เป็นบูรณาการ (integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (holistic) หมายความว่าองค์ ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มี ดุลยภาพ (balance) ระหว่างตัวมนุษย์เอง สังคม และธรรมชาติแวดล้อม

เนื่องจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเป็นลักษณะของการพัฒนาบุคคล เพื่อเตรียม ตัวเข้าสู่ระบบทางสังคม อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีด้านมนุษยสัมพันธ์ และมีความรู้ในการ ปรับตนให้เข้ากับผู้อื่นได้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความเป็นตัวของตัวเองพอที่จะเลือกคุณค่า ตัดสิน ใจในการประพฤติปฏิบัติตามจริยธรรม ลักษณะนิสัยจึงเป็นแก่นสารของการสร้างคน เข้าสู่ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ผลของอัตลักษณ์การคือบุคลิกภาพที่อาจพัฒนาสูงสุดได้ถึงความ เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มบุคคล

กรอบแนวคิดด้านการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะนิสัย

ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ หอพักนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีกิจกรรมที่จัดขึ้นตลอดปี มีลักษณะของกิจกรรมนันทนาการ (recreation) มากกว่าการเสริมสร้างการเรียนรู้ ดังรายละเอียดของกิจกรรมต่อไปนี้

กิจกรรมปฐมนิเทศหอพัก	ให้นิสิตหอพักรู้จักการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมหอพัก
กิจกรรมไหว้ครู	ให้นิสิตแสดงออกถึงความกตัญญูตวกตเวทีต่อคณาจารย์ และรักษาประเพณีอันดีงามของไทย
กิจกรรมพัฒนาหอ	นิสิตหอพักมีจิตสำนึกที่ดีในการช่วยกันดูแลรักษาหอพัก
กิจกรรมควงเพลง	ให้นิสิตหอพักกล้าแสดงออกและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
กิจกรรมลอดซ์ุ้มและบายศรีสู่ขวัญ	สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตรุ่นพี่และน้องใหม่
กิจกรรมแคมป์หอ	ให้นิสิตได้รู้จักการใช้ชีวิตร่วมกัน, เรียนรู้การวางแผนการทำกิจกรรม
กิจกรรมสี่สັນ	ให้นิสิตหอพักกล้าแสดงออก และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
กิจกรรมบรรยายคุณธรรม	เป็นการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับนิสิตหอพัก
กิจกรรมมะพร้าวแก้ว	ให้นิสิตหอพักรู้จักสามัคคี มีน้ำใจเป็นนักกีฬา, เสริมสร้างสุขภาพอนามัยให้แข็งแรง
กิจกรรมมนุษยสัมพันธ์หอพัก	สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตในหอพัก และการปรับตัวให้เข้ากับสังคมหอพัก

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมทั้งหมดที่จัดขึ้นตลอดปีที่ผ่านมา มีกิจกรรมที่เสริมสร้าง การเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะนิสัยได้บางกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งได้แก่ กิจกรรมพิธีไหว้ครูหอพัก, กิจกรรมเพื่อพัฒนาหอพัก กิจกรรมบรรยายคุณธรรม และกิจกรรมมนุษยสัมพันธ์ในหอพัก ที่มี

ลักษณะที่เด่นชัด ดังนั้น ผลการวิจัยเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ในการนำเสนอรูปแบบ กิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยต่อไปตามความคิดเห็นของผู้บริหารหอพักและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในหอพัก

พระราชวรมูณี (ป.อ. ปยุตโต) ได้สรุปหลักธรรมในการดำเนินชีวิตสำหรับบุคคล และเพื่อความดีงามแห่งสังคม ไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ แบ่งประเภทต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำมาศึกษาเชิงวิเคราะห์และสังคมนาให้เป็นจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรม ได้ดังนี้

1. ธรรมเพื่อเป็นคุณสมบัติของคนดี เช่น เบญจศีล พรหมวิหาร กุศลกรรมบถ ฯลฯ
2. ธรรมเพื่อดำเนินชีวิตให้สงบงามบรรลุประโยชน์สุข เช่น กัลยาณมิตตตา โยนิโส มนสิการ อธิธิบาท ฯลฯ
3. ธรรมเพื่อพิจารณาเตือนสติมิให้ประมาท เช่น โลกธรรม อภินิหารปัจเจกขันธ์ นิมิต ฯลฯ
4. ธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม เช่น สังคหวัตถุ ฆราวาสธรรม คารวะ
5. ธรรมเพื่อปกครองคือจัดและคุ้มครองชีวิตที่ร่วมกัน เช่น อธิปไตย ราชธรรม อปรินิยธรรม ฯลฯ

หลักธรรมข้างต้นนั้น จะมีส่วนเข้าไปส่งเสริมในเรื่องของลักษณะนิสัย เป็นการเพิ่มความสามารถในการเป็นคนที่มีความตั้งใจแน่วแน่ ความสามารถในการประเมินความสนใจและทางเลือกต่าง ๆ การสร้างความชัดเจนในเป้าหมายต่าง ๆ การวางแผน และการยืนหยัดอยู่แม้จะมีอุปสรรคต่าง ๆ โดยจะต้องมีการวางแผนสำหรับการกระทำโดยใช้หลักธรรมดังกล่าวข้างต้น มาปรับให้เข้ากับลักษณะนิสัยของแต่ละบุคคล ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดตามหลักธรรมในการดำเนินชีวิตสำหรับบุคคลและเพื่อความดีงามแห่งสังคม ตามประเภท 5 ข้อได้ดังนี้

1. ธรรมเพื่อเป็นคุณสมบัติของคนดี

- ความเมตตาสงสาร	- ความปีติยินดี
- ความพึงพอใจ	- ความมีสันติภาพ
- ความกระตือรือร้น	- ความรับผิดชอบ
- การให้อภัย	- ความซื่อสัตย์
- ความมีใจโอบอ้อมอารี	- การมีคุณธรรม

2. ธรรมเพื่อดำเนินชีวิตในห้วงอภิมหรรูประโยชน์สุข

- การสร้างสรรค์
- ความรอบรู้วิทยาการ
- ความขยัน
- ความอ่อนไหว
- ความยืดหยุ่น
- การบริการ
- ความสุภาพอ่อนโยน
- การมองอย่างละเอียดถี่ถ้วน
- ความคิดริเริ่ม
- การมีภูมิปัญญา

3. ธรรมเพื่อพิจารณาเตือนสติมิให้ประมาท

- ความตื่นตัวเตรียมพร้อม
- ความมุมานะ อดทน
- การสังเกตเอาใจใส่
- การเชื่อฟัง
- ความระมัดระวัง
- ความอดทน
- ความตั้งใจ ความแน่วแน่
- การตรงต่อเวลา
- การมองการณ์ไกล
- ความอดทน อดกลั้น

4. ธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม

- ความเคารพ การให้เกียรติผู้อื่น
- ความว่าง่าย ถ่อมตน
- ความเชื่อถือได้ การพึ่งพาได้
- ความเคารพ ยำเกรง
- ความศรัทธา
- ความจริงใจ
- ความมีน้ำใจ
- ความสามารถในการถ่ายทอด
- ความกตัญญูรู้คุณ
- ความมีชัยสถ์

5. ธรรมเพื่อปกครองคือ จัด และคุ้มครองชีวิตที่ดีร่วมกัน

- ความแม่นยำ
- ความจงรักภักดี
- ความมั่นใจ
- ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- ความกล้าหาญ
- การประนีประนอมสร้างสันติภาพ
- ความกล้าตัดสินใจ
- ความมั่นคงปลอดภัย
- ความยุติธรรม
- ความสามารถที่ควบคุมตนเอง

การดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังหลักธรรม ข้อปฏิบัติซึ่งถือเป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจแก่บุคคล ให้รู้จักการปรับตนให้เข้ากับผู้อื่นได้ อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี ในเรื่องมนุษยสัมพันธ์ ระเบียบกฎเกณฑ์ ซึ่งหลักธรรมต่าง ๆ ที่สังคมยอมรับและปฏิบัติสืบทอดกันมานาน มีส่วนหล่อหลอมให้บุคคลในสังคมเกิดการพัฒนาลักษณะนิสัยรู้จักตนเอง เคารพตนเอง เชื่อมมั่นว่าสิ่งที่ตนเองได้ทำนั้นถูกต้องบนพื้นฐานของเหตุผล

และรู้ตัวรู้ชั่ว แล้วจะสามารถกำหนดเป็นจุดยืนในความเป็นตัวเอง เมื่อมีความรู้ที่เชื่อว่าถูกต้องดีงาม ผ่านกระบวนการพิจารณาด้วยวิจารณญาณของตนเองแล้ว ชีวิตย่อมจะดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นชีวิตที่มีคุณค่า ด้วยรู้จักและเข้าใจในความเป็นชีวิต และคุณค่าความหมายของชีวิตตนเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีคำขวัญที่เสมือนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ ความมีอาวุโส ความมีวินัย ประเพณี ความสามัคคี ความมีน้ำใจ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือได้ว่าเป็นสังคมย่อยสังคมหนึ่งที่นิสิตจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การจัดการศึกษาแบบ Residential College เป็นการจัดให้นิสิตที่เรียนทุกคนได้พำนักอยู่ภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแต่เดิมนั้น เน้นในเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ความเป็นผู้ดี และความสามัคคี หล่อหลอมลักษณะของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เนื่องจากภายในหอพักนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีนิสิตเข้ามาพำนักอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งต่างคนก็มีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตมาแตกต่างกันไป การเข้ามาดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันโดยอาศัยประสบการณ์เดิม และประสบการณ์ใหม่จากมหาวิทยาลัยและหอพัก จึงต้องการการตัดสินใจที่ถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในแต่ละช่วงของระยะเวลา แต่เป็นธรรมชาติอยู่หนึ่งเอง ที่การอยู่ร่วมกันมักจะต้องมีปัญหาและข้อขัดแย้งเกิดขึ้นอยู่เสมอ เนื่องจากความคิดเห็น ความมีลักษณะนิสัยของแต่ละคนย่อมมีข้อที่แตกต่างกัน

กิจกรรมการต้อนรับน้องใหม่และประวัติของระบบโซตัส (SOTUS)

นิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ได้จัดกิจกรรมการต้อนรับน้องใหม่หลากหลายวิธีการ ซึ่งแตกต่างกันออกไป มีบางแห่งเท่านั้นที่จัดกิจกรรมขึ้น โดยการต้อนรับอย่าง ออบอุ้ม และอีกหลายแห่งที่ทำการต้อนรับน้องใหม่ โดยการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เป็นลำดับแรก ต่อมาเป็นการบังคับขู่เข็ญ และในลำดับสุดท้ายคือ การจัดงานต้อนรับอย่างออบอุ้ม ซึ่งอาจจะทำให้น้องใหม่เกิดความประทับใจซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการปรับตัวของนิสิตนักศึกษาใหม่มาก

ส่วนมากนิสิตนักศึกษาที่มีความเชื่อในระบบ SOTUS โดยใช้วิธีการบังคับขู่เข็ญน้องใหม่นั้น ได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ 5 ประการ ตามลำดับตัวอักษรทั้ง 5 ดังนี้ (สำเนาวัชรศิลป์, 2538)

- (1) S ย่อมาจากคำว่า Seniority คือ ต้องการให้นิสิตนักศึกษารุ่นน้องเคารพอาจารย์ และนิสิตนักศึกษารุ่นพี่
- (2) O ย่อมาจากคำว่า Order คือ ต้องการให้นิสิตนักศึกษารุ่นน้องเชื่อฟังคำสั่งของ อาจารย์และนิสิตนักศึกษารุ่นพี่
- (3) T ย่อมาจากคำว่า Tradition คือ ต้องการให้มีการรักษาเฉพาะประเพณีที่ดีงาม และเหมาะสมไว้
- (4) U ย่อมาจากคำว่า Unity คือ ต้องการให้นิสิตนักศึกษารักษาความสามัคคีระหว่าง นิสิตนักศึกษาในสถาบัน
- (5) S ย่อมาจากคำว่า Spirit คือ ต้องการให้นิสิตนักศึกษามีจิตใจที่ดีงาม มี คุณธรรม จริยธรรม มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม

ประวัติความเป็นมาของระบบโซตัส (SOTUS) ที่มีอยู่ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ในช่วงปี ค.ศ. 1850 – 1950 ระบบโซตัสได้เกิดขึ้นและได้แพร่หลายมากในสหรัฐอเมริกา โดยระบบนี้ นำมาจากโรงเรียนเตรียมทหารภายในประเทศนั่นเอง ต่อมานิสิตนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ได้นำระบบโซตัสนี้มาใช้ เพราะระบบนี้ทำให้เกิดความพร้อมเพรียงในการ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ของนิสิตนักศึกษา เป็นผลทำให้นิสิตนักศึกษารักษาประเพณีในระบบโซตัสมา เป็นเวลานาน (Buchanan, 1982)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นิสิตนักศึกษาต่างชาตินำไปเผยแพร่ในประเทศของตนเป็น จำนวนมาก อันเป็นเหตุมาจากที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่เจริญและมีความก้าวหน้าใน วิชาการต่าง ๆ เป็นอันมาก ประเทศไทยก็มีนิสิตนักศึกษาไปศึกษาเล่าเรียนอยู่มิใช่น้อย

สมัยก่อนวิทยาลัยเกษตรกรรมแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในปัจจุบันคือ มหาวิทยาลัย แม่โจ้ โดยมากอาจารย์ที่ทำการสอนที่นี้ มหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ (University of Philippines) วิทยาลัยเขต ลอสบานอส (Los Banos) ได้นำมาเผยแพร่

ใน พ.ศ. 2486 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ก่อตั้งขึ้น นิสิตนักศึกษาของ เกษตรศาสตร์จึงได้รับจากนิสิตนักศึกษาที่จบจาก มหาวิทยาลัยแห่งรัฐออริกอน (Oregon State University) และมหาวิทยาลัยคอนเนลล์ (Cornell University) รวมทั้งจากประเทศฟิลิปปินส์ ระบบนี้ จึงได้เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2496 (สำเนา ขจรศิลป์, 2538)

ส่วนนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีระบบโซตัสมาประมาณกว่า 50 ปีแล้ว

กิจกรรมของระบบโซตัส (SOTUS) ที่เกี่ยวกับการต้อนรับน้องใหม่

การประชุมซ้อมเพลงเชียร์ – เป็นกิจกรรมแรกที่รุ่นพี่บังคับรุ่นให้น้องเข้าประชุมเพื่อฝึกซ้อมเพลงเชียร์

การต้อนรับน้องใหม่ – เป็นกิจกรรมที่รุ่นพี่สั่งให้รุ่นน้องกระทำ เช่น ให้อบ, คลาน ให้ออดซุ่มต่าง ๆ ให้อัดพื้น และทำให้ตกใจกลัว เป็นต้น

โดยปกติกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนี้ จะจำแนกออกไปตามองค์การนิสิตนักศึกษา คณะ สาขาวิชาเอก และหอพัก ซึ่งมีวิธีการ คือ

- อบรม บอกกฎระเบียบ เช่น ตักเตือนเรื่องการแต่งกาย ให้รู้จักเพื่อนและรุ่นพี่ ห้ามใช้ลิปส์ ปิดไฟกลางห้องตอน 4 ทุ่ม เป็นต้น
- ชมชู้ (วัก), ลงโทษ เช่น ไม้ห้ามองหน้ารุ่นพี่ วิ่ง โยนน้ำ โยนบก อดพื้น ลูกนั่ง ลุยโคลน เป็นต้น
- ประชุมเชียร์ เช่น การร้องเพลงเชียร์ การควนเพลง การปรบมือตามจังหวะ ความพร้อมเพรียงของกลุ่มหรือหมู่คณะทำกิจกรรมในห้องเชียร์ เป็นต้น

เป้าหมายของระบบโซตัส (SOTUS) ในการต้อนรับน้องใหม่

1. เป็นผู้ที่รู้จักความมีอาวุโส
2. เป็นผู้ที่รู้จักความมีระเบียบ
3. เป็นผู้ที่รู้จักประเพณี
4. เป็นผู้ที่รู้จักความสามัคคี
5. เป็นผู้ที่รู้จักความมีน้ำใจ

“คำขวัญของนิติตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

“คำขวัญของนิติตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” หรือคำขวัญทั้ง 5 ของนิติตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ซึ่งได้แก่ อาวุโส ระเบียบ ประเพณี สามัคคี และน้ำใจ โดยคำขวัญเหล่านี้เกิดขึ้นมาจากความพยายามที่จะเลือกเฟ้นเอาข้อควรกระทำ และข้อห้ามอันเป็นประเพณีของสังคมจุฬาฯ เข้ารวบรวมไว้ และใช้สูตรสัญลักษณ์แทนด้วยคำสั้นๆ เพื่อจำง่าย และเพื่อเตือนใจสมาชิกชาวจุฬาฯ อยู่เสมอ (ระวี ภาวิไล, 2514)

“คำขวัญของนิติตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” มีความสัมพันธ์ต่อการปกครองตนเอง ในลักษณะที่รุ่นพี่ปกครองรุ่นน้อง โดยอาจกำหนดความหมายของคำขวัญได้ว่า

อาวุโส คือ หลักการในสังคมซึ่งบุคคลให้ความเคารพนับถือกัน โดยกำหนดความแตกต่างของ วิทยุ ภูมิ ภูมิ และชาติวุฒิ

ระเบียบ คือ แนวทางปฏิบัติเพื่อความเรียบร้อยในสังคมหรือหมู่คณะ ซึ่งมีสมาชิกอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก หมู่คณะที่ไร้ระเบียบจะมีแต่ความสับสนวุ่นวาย จึงจำเป็นต้องมีกฎข้อบังคับวางไว้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินการต่าง ๆ ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องหมายของผู้มีวัฒนธรรมและอารยธรรม สำหรับนิสิตของมหาวิทยาลัยจึงควรมีระเบียบและมารยาทอันดีงาม ความประพฤติที่เรียบร้อย เพื่อเป็นคุณธรรมที่ติดตัวนิสิตตลอดไป และยังเป็นเครื่องเชิดชูชื่อเสียงของสถาบันอีกด้วย

ประเพณี คือ แนวปฏิบัติอันกำหนดไว้ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา

สามัคคี คือ ความมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สามัคคีธรรมเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งในการดำรงอยู่ และพัฒนาการของสังคม

น้ำใจ คือ การที่บุคคลตั้งใจและดำเนินการโดยสละความสะดวกสบาย หรือประโยชน์ส่วนตนเพื่อประกอบภารกิจอันเป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะส่วนใหญ่ (คณะกรรมการส่งเสริมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย, 2509)

ในทางปฏิบัติ คณะกรรมการนิสิตตลอดจนนิสิตรุ่นพี่ที่นำคำขวัญเหล่านี้ไปใช้ในการปกครองตนเอง ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในด้านคัดค้านและสนับสนุน เช่น การปกครองตนเองของนิสิตไม่ใช่การให้นิสิตมีอำนาจไปปกครองนิสิตตนเอง เพราะแท้ที่จริงแล้ว นิสิตไม่มีอำนาจ เช่นนั้น นิสิตรุ่นพี่ที่บังคับขู่เข็ญนิสิตรุ่นน้องนั้น เนื่องมาจากความเข้าใจเกี่ยวกับ “คำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ถูกบิดเบือนไปจนนำไปสู่ระบอบการกดขี่ ผู้อาวุโสมิได้หมายความว่าผู้ที่มีอำนาจสูงสุด คำว่าระเบียบก็มีได้หมายความว่านิสิตรุ่นพี่บังคับให้นิสิตรุ่นน้องอยู่ในระเบียบที่ตนต้องการ ส่วนประเพณีนั้น มิใช่ว่าเป็นสิ่งที่น้องเห็นดี เห็นงาม และจะปฏิบัติยึดถือต่อไป คำว่าสามัคคีก็มีความหมายจำกัดคือ เป็นการสามัคคีในหมู่คณะเล็กๆ ของตนเท่านั้น คำว่า น้ำใจ ก็มี ความหมายไปว่า ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามสิ่งที่ต้องการให้ทำไม่ว่าจะถูกหรือผิด ซึ่งบรรยากาศของความเข้าใจผิดดังที่กล่าวนี้ เป็นอุปสรรคขัดขวางอุดมคติของมหาวิทยาลัย (เกษม สุวรรณกุล, 2514)

การเชียร์และการปกครองตนเองของนิสิต เกือบจะกล่าวได้ว่าเป็นกิจกรรมที่มีวิธีการทำลายบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษาโดยสิ้นเชิง นอกจากจะเป็นการเสียเวลาเกินจำเป็นในหลายๆ โอกาส ยังหล่อหลอมให้หลงในสีในคณะของตน (พิรุณ ฉัตรวนิชกุล, 2514)

ส่วนความเห็นในด้านสนับสนุน เช่น นิสิตที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย ก็เพื่อที่จะเตรียมตัวที่จะออกไปอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งเป็นสังคมที่ผู้ใหญ่มีอำนาจกว่ากับบัญชาผู้น้อย ซึ่งต้องการพึ่งพิงเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเป็นสังคมซึ่งมีการถือพรคถือพวก สนับสนุนเฉพาะพวกพ้องของตน นิสิตจึงควรฝึกตนให้สามารถออกไปอยู่เป็นพวกเป็นคณะ ต่อสู้เพื่อหมู่เพื่อคณะ นับเป็นความสามัคคี เมื่อจบการศึกษาออกไปจากมหาวิทยาลัยแล้ว ก็จะออกไปเข้ากับสังคมภายนอกที่มีลักษณะดังกล่าวได้ และจะมีพวกพ้องสี่เดียวกัน จะช่วยกันอุ้มชูกันไป (ระวี ภาวิไล, 2514)

นอกจากนั้น การแต่งกายของนิสิตชุดพระราชทานอันถูกต้องงดงามโดยเคร่งครัดเมื่อเป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 การเชียร์ที่มีความพร้อมเพรียงกันอย่างดียิ่งกลางสนามกีฬา ชุดราชปะแตนอันสง่างาม ประเพณีต้อนรับน้องใหม่อันเลื่องลือ ความเด็ดขาดของประธานเชียร์ ความเคร่งครัดต่อระบบอาวุโส เหล่านี้ล้วนเป็นสัญลักษณ์ของชาวจุฬาฯ ชาวเลื้อคสีชมพู ซึ่งแม้เรียนสำเร็จไปประกอบอาชีพ ก็หาได้ทำให้เลื้อคสีชมพูอันเข้มข้มจืดจางไปได้เลย สำหรับผู้ที่มองระบบอาวุโสในความหมายเพียงแต่การบังคับขู่เข็ญเท่านั้น บุคคลที่เกิดความคิดเช่นนี้ย่อมปลีกตัวออกจากเพื่อนฝูงหันหลังให้กับสังคม ไม่ยอมเข้าร่วมในกิจกรรมอะไรทั้งนั้น เป็นผู้ที่ไม่ยอมเข้าใจคนอื่น และไม่ยอมให้คนอื่นเข้าใจตัวเอง (เสนีย์ สุจนารถ, 2514)

ตารางที่ 4 ตารางแสดงลักษณะพฤติกรรม ตาม “คำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

คำขวัญของนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ความหมาย	พฤติกรรม
ความมีอาวุโส	การแสดงออกที่ปฏิบัติต่อบุคคลซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ทางสังคมตามสถานภาพที่แตกต่างกันด้วยวัยวุฒิ และคุณวุฒิ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การยอมรับนับถือปฏิบัติตามคำแนะนำ 2. ความเคารพขนานน้อม 3. การให้เกียรติยกย่องด้วยกายและวาจา 4. การเชื่อฟังคำสั่งสอน ของอาจารย์หรือรุ่นพี่
ความมีระเบียบ	การแสดงออกซึ่งการยอมรับและปฏิบัติตามตามระเบียบ กติกา ข้อตกลงที่สังคมกำหนดขึ้น	<ol style="list-style-type: none"> 1. การรู้จักปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบตนเองและสังคม 2. การมีระเบียบในการทำงาน 3. การรักษาคำพูด 4. การตรงต่อเวลา
ประเพณี	การแสดงออกซึ่งความสำนึกอันดีงามที่สังคมนิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นแบบแผนของสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. การตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ 2. การไม่ทำผิดต่อกฎมหาวิทยาลัย 3. การเข้าร่วมกิจกรรมในวันและโอกาสสำคัญ
ความสามัคคี	การแสดงออกซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม มีการร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จ ลุล่วงด้วยดี มีประสิทธิภาพ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การทำงาน โดยรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 2. การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 3. การร่วมมือประกอบกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน
ความมีน้ำใจ	การรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน การรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือผู้อื่น	<ol style="list-style-type: none"> 1. การให้ความช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน 2. การสละเวลา แรงกาย หรือเงิน เพื่อช่วยเหลือสังคม 3. การรู้จักให้อภัยผู้อื่น ที่ทำผิดแล้วยอมรับผิด

ตารางที่ 5 การแจกแจงพฤติกรรม ลักษณะนิสัย ตาม “คำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

ความมีอาวุโส

ความหมาย	พฤติกรรมหลัก	พฤติกรรมย่อย
การแสดงออกที่ปฏิบัติต่อบุคคล ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ทาง สังคมตามสถานภาพที่แตกต่างกัน ด้วยวิยวุฒิและคุณวุฒิ	1. การยอมรับนับถือปฏิบัติตามคำ แนะนำ (สมเกียรติ หลิมเจริญ, 2543)	การให้ความนับถือรุ่นพี่ที่คณะเดียวกันมาก กว่ารุ่นพี่คณะอื่น การแสดงความนับถือรุ่นพี่โดยปฏิบัติตาม คำสั่งเสมอ การปฏิบัติตาม คำสั่งของรุ่นพี่ ถ้าคำสั่งนั้น สมเหตุผล การแนะนำรุ่นน้องเพื่อให้กิจกรรมต่างๆ นั้นสำเร็จด้วยดี
	2. ความเคารพบนอบ (พูนสุข บุญยสวัสดิ์ และคณะ, 2523)	การแสดงความเคารพต่อรุ่นพี่และอาจารย์ การแสดงความเคารพ เมื่อเดินผ่านรุ่นพี่ ที่รู้จัก การโค้งตัวเล็กน้อย เมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่
	3. การให้เกียรติยกย่องด้วยกาย และวาจา (วนิดา สายทองอินทร์, 2543)	การไม่คบรุ่นพี่ที่มีความประพฤติไม่ดี การให้นิสิตรุ่นพี่เป็นผู้นำในการประชุม การยอมรับว่าเป็นรุ่นพี่คือ คนที่มีอายุมาก กว่าเท่านั้น การนับถือคนที่มึระดับชั้นเรียนสูงกว่าทุก คนว่าเป็นรุ่นพี่
	4. การเชื่อฟังคำสั่งสอนของ อาจารย์หรือรุ่นพี่ (เฉลิมพล ศรีจอมทองและ ธนา รัตน์ สอดทรัพย์, 2543)	การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์ ด้วยความจริงใจ ความสามารถในการดูแลตนเอง ไม่จำเป็นต้อง ให้ใครมาเตือนไม่ว่าเรื่องใด การที่เคยได้รับการตักเตือนเรื่องการมี สัมมาคารวะ การมีวิจรรย์ญาณในการเข้าร่วมกิจกรรม นิติตตามที่รุ่นพี่ขอร้อง

ความมีระเบียบ

ความหมาย	พฤติกรรม	ข้อความ
<p>การแสดงออกซึ่งการยอมรับ และปฏิบัติตามระเบียบ กติกา ข้อตกลงที่สังคมกำหนด</p>	<p>1. การรู้จักปฏิบัติหน้าที่ตามความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม. (อ.เผ่า สุวรรณศักดิ์ศรี, 2543)</p>	<p>การรับผิดชอบงานหลายอย่างในเวลาเดียวกันได้โดยไม่กระทบการเรียน ความพยายามทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อให้งานเสร็จสมบูรณ์อย่างดีที่สุด</p> <p>การคิดว่าตนเองมีความรับผิดชอบในหน้าที่การขึ้นตรงเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติในที่สาธารณะ</p> <p>การขึ้นตรงเมื่อได้ยินเสียงเพลง มหาลูพาลงกรณ์ในที่สาธารณะ</p> <p>การปฏิบัติตามกฎระเบียบของหอพัก</p>
	<p>2. การมีระเบียบในการทำงานและระเบียบข้อบังคับของทางมหาวิทยาลัยและทางหอพัก (อ.เผ่า สุวรรณศักดิ์ศรี และ เฉลิม พลศรีจอมทอง, 2543)</p>	<p>การฝ่าฝืนกฎระเบียบของหอพัก</p> <p>ความเป็นคนมีระเบียบ</p> <p>การรู้สึกสบายใจ เมื่อแต่งกายถูกระเบียบของมหาวิทยาลัย</p> <p>การแต่งกายให้ถูกระเบียบของมหาวิทยาลัย</p>
	<p>3. การรักษาคำพูด (พูนสุข บุญยส์สวัสดิ์ และคณะ, 2523)</p>	<p>การปรับปรุงตนเองทันที</p> <p>ความสามารถสามารถบังคับตนเองไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขได้</p>
	<p>4. การตรงต่อเวลา (พูนสุข บุญยส์สวัสดิ์ และคณะ, 2523)</p>	<p>การที่ทำงานเสร็จโดยไม่ต้องให้คนอื่นเตือน</p> <p>การส่งงานได้ตรงเวลาตามที่อาจารย์กำหนด</p> <p>การเข้าห้องเรียนสาย</p>

ด้านประเพณี

ความหมาย	พฤติกรรม	ข้อความ
การแสดงออกซึ่งความดำเนินอันดีงามที่สังคมนิยมถือประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา จนเป็นแบบแผนของสังคม	1. การตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ (ศิริเพ็ญ สวนดอน, 2543)	การไปถวายบังคมในงานวันปิยมหาราช การไปกราบอาจารย์ในวันครู การเข้าร่วมกิจกรรมในโอกาสวันสำคัญๆ ของมหาวิทยาลัย เช่น วันปิยมหาราช วันมหาธีรราชเจ้า ฯลฯ
	2. การไม่ทำผิดต่อกฎมหาวิทยาลัย (ผศ.เพ็ญพรรณ ยังคง, 2543)	การตัดสินใจที่มักจะเป็นไปตามความรู้สึกมากกว่าตามที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติ การแต่งเครื่องแบบนิสิตถือได้ว่าเป็นประเพณีอันดีงามของนิสิตมหาวิทยาลัย
	3. การเข้าร่วมกิจกรรมในวันและโอกาสสำคัญ (สุรัตนา ศรีวงศ์, 2543)	ความเชื่อที่ว่าประเพณีการต้อนรับน้องใหม่ของจุฬาฯเหมาะสมแล้ว การเข้าร่วมงานทำบุญหอพักตามประเพณี การไปร่วมงานฟุตบอลประเพณี การที่ชอบกิจกรรมนันทนาการมากกว่ากิจกรรมที่เป็นประเพณีไทย

ด้านความสามัคคี

ความหมาย	พฤติกรรม	ข้อความ
การแสดงออกซึ่งความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม มีการร่วมแรงร่วมใจกันแก้ปัญหาเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี มีประสิทธิภาพ	1.การทำงาน โดยรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (วีระ ลาภอนันต์พิทักษ์ และ สิริชน ดันติพิมลพันธ์, 2543)	การขอความเห็นชอบจากเพื่อนในกลุ่มก่อนการตัดสินใจ การใช้เวลาว่างทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น ๆ เพราะเป็นการฝึกการแก้ปัญหาาร่วมกันในกลุ่ม ความขัดแย้งกับเพื่อนเพราะความเห็นไม่ตรงกันในการทำงาน
	2.การทำงานร่วมกับผู้อื่น (ชนารัตน์ สอดทรัพย์ และ สิริชน ดันติพิมลพันธ์, 2543)	การที่ชอบทำงานคนเดียวมากกว่าทำงานเป็นกลุ่ม ความสามารถในการทำงานร่วมกับคนหลาย ๆ ประเภทได้ การปฏิบัติตนเป็นผู้นำหรือผู้ตามได้ตามบทบาทของตน ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ การไม่ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนที่ไม่ชอบ
	3.การร่วมมือประกอบกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน (เฉลิมพล ศรีจอมทอง, 2543)	การวางแผนการทำงานในกลุ่ม การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมมหาวิทยาลัยและของหอพัก การเข้าร่วมทำกิจกรรมต่อเมื่ออาจารย์ที่หอพักบอกให้ทำ การร่วมใจกันทำงานทำให้กลุ่มมีความสามัคคี

ด้านความมีน้ำใจ

ความหมาย	พฤติกรรม	ข้อความ
การรู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยไม่มุ่งหวังผลตอบแทน การรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน ไม่คิดเอาเปรียบผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือผู้อื่น	1.การให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน (พรเทพ พรรณรัักษ์ และ ศิริเพ็ญสวนคอน, 2543)	การเป็นที่ปรึกษาให้กับเพื่อน ความสามารถในการช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเขามีปัญหา การรีบแก้ไขและช่วยเหลือ เมื่อพบเห็นสิ่งที่เป็นอันตราย ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ถ้าพบผู้ใดเกิดอุบัติเหตุ ก็จะช่วยเหลือทันที การให้คำแนะนำกับผู้ที่มาปรึกษาในเรื่องการเรียน การได้รับคำชมว่าเป็นคนมีน้ำใจ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น
	2.การเสียสละ แรงกาย หรือเงิน เพื่อช่วยเหลือสังคม (กอบแก้ว สิงห์ดี และ อคิศักดิ์ ไสยสุข, 2543)	ความชอบและอยากไปทำงานเพื่อพัฒนาชนบทหรือชุมชนด้อยโอกาส การหาทางช่วยเหลือชุมชนที่เข้าป่าเป็นสมาชิกอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม การเข้าร่วมกิจกรรมเสมอ เมื่อทางมหาวิทยาลัยต้องการนิสิตช่วยงาน การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของหอพักเพื่อสร้างความผูกพันกับพี่น้องชาวหอ เมื่อเก็บกระเป๋าเดินทางได้ในหอพัก จะนำมามอบให้อาจารย์ที่หอพักทันที การช่วยเหลือรุ่นพี่ในหอพักทำกิจกรรม
	3.การรู้จักให้อภัยผู้อื่น ที่ทำผิดแล้วยอมรับผิด (พูนสุข บุญสวัสดิ์และคณะ, 2523)	การไม่เปิดวิทญ์หรือทำเสียงดังรบกวนผู้อื่น ทั้งภายในและภายนอกหอพัก การกล่าวคำขอโทษเสมอ เมื่อได้กระทำผิด

สภาพแวดล้อมในหอพัก

นักพฤติกรรมศาสตร์ มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของบุคคลนั้นสามารถเข้าใจและทำนายได้ โดยพิจารณาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่ นักจิตวิทยาที่สนใจเกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมมีความเชื่อว่า พฤติกรรมของนิสิตนักศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมาก

พฤติกรรมที่ไม่ดีหรือไม่พึงประสงค์ของนิสิตนักศึกษา อาจเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีของมหาวิทยาลัย วิธีการพัฒนานิสิตนักศึกษาที่ได้ผลอีกทางหนึ่งคือ การเข้าไปจัดการกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นหลักการของนักจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาให้มีความสมบูรณ์ทุก ๆ ด้าน

สิ่งก่อสร้างที่มีอิทธิพลต่อนิสิตนักศึกษามากที่สุดก็คือ หอพักนิสิตนักศึกษา เพราะเป็นสถานที่จำเป็นที่นิสิตนักศึกษาต้องใช้เวลาอยู่พักอาศัยมากกว่าสถานที่อื่น ๆ ดังนั้นสภาพแวดล้อมของหอพักย่อมมีผลกระทบต่อพัฒนาลักษณะนิสัยของนิสิตนักศึกษาด้วยเช่นกัน ในหอพักต่างประเทศพบว่า หอพักที่สูงหลายชั้นและมีระเบียบของหอพักยามากจะทำให้นิสิตนักศึกษามีความพึงพอใจต่อหอพักลดน้อยลง มีอัตราการเสื่อมโทรม และการถูกทำลายจากนิสิตนักศึกษาสูง มีการเข้าร่วมในกิจกรรมน้อยลง แต่นิสิตนักศึกษามีอิสระมาก การดูแลทำได้ยาก (Holahan & Wilcox, 1976) ในทางตรงกันข้าม หอพักขนาดเล็กและไม่สูงมาก จะทำให้บรรยากาศสังคมดี มีความสนุกสนานผ่อนคลาย มีความเอื้อเฟื้อ มีความอบอุ่นมากกว่าหอพักขนาดใหญ่ (Bickman, teger, Gariele, Mclaughlin, Berger & Sunaday, 1973)

ปัญหาที่เกี่ยวกับความหนาแน่น หรือจำนวนนิสิตนักศึกษาที่พักอาศัยในแต่ละห้อง เป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับหอพักนิสิตนักศึกษาในประเทศไทยมาก เช่น ห้องพักที่มีขนาด 4 X 5 เมตร ออกแบบให้นิสิตนักศึกษาพักอาศัยจำนวน 4 คน ซึ่งนับว่ามีความหนาแน่นมากกว่าหอพักนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีขนาด 4 X 4 เมตร ออกแบบให้นิสิตนักศึกษาพักอาศัยจำนวน 2 คน เมื่อมีจำนวนนิสิตนักศึกษาเพิ่มมากขึ้นแต่จำนวนหอพักยังมีเท่าเดิม ห้องขนาด 4 X 5 เมตร ซึ่งมีขนาดเท่าเดิม แต่ได้จัดนิสิตนักศึกษาพักอาศัยจำนวน 5 ถึง 6 คน และบางครั้งอาจถึง 7 คน โดยเปลี่ยนจากการใช้เตียงชั้นเดียวเป็นเตียงสองชั้น เพื่อให้สามารถบรรจุนิสิตนักศึกษาอยู่ในห้องได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องพักมีมากมาย แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ นิสิตนักศึกษาไม่สามารถพักผ่อนอย่างเพียงพอกับความต้องการ และไม่มีสมาธิที่จะศึกษาเล่าเรียน (สำเนา ขจรศิลป์, 2538)

วัตถุประสงค์ของหอพักนิติตูฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หอพักเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยให้มหาวิทยาลัยบรรลุเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสถาบันมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งมีปรัชญาต่างกัน ดังนั้น การกำหนดวัตถุประสงค์ของหอพักนักศึกษา จึงขึ้นอยู่กับปรัชญาของมหาวิทยาลัยแห่งนั้น วัตถุประสงค์โดยทั่วไปของการจัดหอพักก็เพื่อให้นักศึกษามีที่พักอาศัยที่มีความสะดวก สบายและปลอดภัย และมหาวิทยาลัยเป็นจำนวนมากได้เห็นความสำคัญของสภาพแวดล้อมของหอพักนักศึกษา ให้สามารถส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของนักศึกษา เพิ่มเติมจากวัตถุประสงค์โดยทั่วไปที่ได้กล่าวมาแล้ว มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของหอพักนักศึกษาไว้ดังนี้

มุลเลอร์ (Mueller,1961) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดหอพักนักศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อให้เป็นที่พักอาศัย ซึ่งนักศึกษาต้องมีที่หลับนอน ที่รับประทานอาหารที่มีความสะดวกสบาย ที่ไม่ห่างไกลจากชั้นเรียนและหอสมุดมาก
2. เพื่อส่งเสริมการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งหอพักควรจัดสถานที่อุปกรณ์และจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการศึกษา
3. เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ โดยการจัดสภาพแวดล้อม และจัดฝึกอบรมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ในสิ่งซึ่งนักศึกษาไม่สามารถเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะทางสังคม การควบคุมอารมณ์ และการรับผิดชอบตนเอง ซึ่งเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านวุฒิภาวะของนักศึกษา

มุลเลอร์ ยังได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์รองของการจัดหอพักนักศึกษาไว้ 2 ประการ คือ

1. การสร้างสัมพันธ์อันดีของผู้ปกครองและศิษย์เก่า
2. การดูแลพฤติกรรมของนักศึกษา

ชไนเดอร์ (Schneider,1977) ได้สรุปวัตถุประสงค์ของหอพักนักศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อให้เป็นที่พักอาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่นักศึกษาต้องการ
2. เพื่อใช้เป็นที่ควบคุมพฤติกรรมของนักศึกษา
3. เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนานักศึกษา

เดอคอสเตอร์ และมาเบิล (De Coster and Mable,1974) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของหอพักนักศึกษา โดยได้จัดระดับของวัตถุประสงค์ออกเป็น 5 ระดับดังนี้

เดอคอสเตอร์และมาเบิล ได้ให้ทัศนะต่อไปว่า วัตถุประสงค์ทั้ง 5 ระดับ จะผสมผสานอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความต่อเนื่องกันนักการศึกษาจะมีความต้องการในแต่ละระดับต่างกันความสำเร็จในขั้นใดขั้นหนึ่งจะขึ้นอยู่กับความสำเร็จที่นักศึกษารับได้ตามความต้องการของตนในระดับต้นๆ เช่น นักศึกษาจะไม่เกิดความสนใจต่อการศึกษา และวัฒนธรรมมากขึ้น (ระดับที่ 4) ถ้า

นักศึกษายังได้รับเสียงรบกวนอยู่ตลอดเวลาในที่พักอาศัยของตน (ระดับที่ 3) หรือถ้าเขาได้รับการตอบสนองในด้านอาคารสถานที่พักไม่ดี (ระดับที่ 1) เป็นต้น

ในส่วนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดหอพักนักศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อให้บัณฑิตได้อยู่ร่วมกันในที่พักที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการศึกษา
2. เพื่อฝึกฝนให้นักศึกษารู้จักการอยู่ร่วมกัน เคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน มีน้ำใจมี

ความสามัคคี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง และต่อส่วนรวมและสามารถดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัยได้อย่างถูกต้อง

3. เพื่อเปิดโอกาสให้นักศึกษาต่างคณะซึ่งมีความรู้และความสนใจแตกต่างกัน ได้แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ และความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

4. เพื่อช่วยเหลือบัณฑิตที่มีที่พักไม่สะดวกต่อการศึกษา

5. เพื่อช่วยเหลือบัณฑิตที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดและไม่มีที่พักอาศัย

ประเภทของหอพักนักศึกษา (สำเนา ขจรศิลป์, 2530)

หอพักนักศึกษาในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา มีหอพักหลายประเภท แต่ละประเภทก็มีรูปแบบในการบริหารงานและความเป็นอยู่ของนักศึกษา ผู้พักอาศัยแตกต่างกันประเภทของหอพักนักศึกษาที่เป็นแบบอย่างของหอพักประเภทต่าง ๆ มีดังนี้

1. **ดอร์มิตอรี (Dormitory)** เป็นหอพักรุ่นแรกที่มีการสร้างหอพักทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกาและในประเทศไทย หอพักประเภทนี้ เป็นหอพักที่มีขนาดเล็ก มหาวิทยาลัยได้จัดสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการนักศึกษาในด้านที่พัก อาหาร และการอบรมระเบียบวินัยนักศึกษา

2. **เรสิเดนซ์เฮลล์ (Residential Hall)** เป็นหอพักนักศึกษาที่มีขนาดใหญ่ สามารถรับนักศึกษาเข้าพักอาศัยได้มากกว่า 1,000 คน หอพักประเภทนี้ มีบุคลากร ซึ่งรับผิดชอบดำเนินการหอพักสองฝ่าย คือฝ่ายจัดการด้านที่พักและอาหาร และฝ่ายที่ปรึกษา ซึ่งมีหน้าที่ดูแลให้ความช่วยเหลือ และให้คำแนะนำแก่นักศึกษา จึงทำให้การพัฒนาการศึกษาในหอพักได้ผลดี

3. **แฟรเทอรันตี (Fraternity)** เป็นหอพักนักศึกษาชายซึ่งได้เริ่มก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรก ในปีค.ศ. 1776 ซึ่งเป็นปีที่สหรัฐอเมริกาประกาศอิสรภาพในวันที่ 4 กรกฎาคมต่อมาใน

วันที่ 5 ธันวาคม ผู้ปกครองของนักศึกษากลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้มีฐานะดี ได้รวบรวมเงินจัดตั้งหอพัก นักศึกษาชั้นหลังหนึ่งที่วิทยาลัยวิลเลียมและแมรี (William and Mary College)

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหอพักดังกล่าว ก็เพื่อให้บุตรของพวกเขาพักอาศัยอยู่นอกบริเวณวิทยาลัย เพื่อให้พ้นจากการปกครองอย่างเข้มงวดจากเจ้าหน้าที่หอพักวิทยาลัย และให้จัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อปกครองตนเอง โดยใช้ชื่อเป็นภาษากรีกว่า ไฟ เบตา แคปปา (Phi Beta Kappa) ปัจจุบันสมาคมในลักษณะเดียวกัน ได้เกิดขึ้นอย่างมากมายในประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น สมาคมแคปปา อัลฟา (Kappa Alpha) สมาคม ซิกมา ไฟ (Sigma Phi) และสมาคมเดลตา ไฟ (Delta Phi) เป็นต้น

4. เซอริตี (Serority) เป็นหอพักที่มีลักษณะการก่อตั้งและวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับแฟรเทอร์นิตี แต่เป็นหอพักสำหรับนักศึกษาหญิง ซึ่งตั้งขึ้นแห่งแรกที่มหาวิทยาลัยเวอร์มอนท์ (The University of Vermont) ในปี ค.ศ. 1875 โดยตั้งชื่อสมาคมว่า ไฟ เบตา แคปปา (Phi Beta Kappa) เช่นเดียวกับสมาคมแรกของหอพักนักศึกษาชาย

5. หอพักประเภทช่วยเหลือกันเอง (Cooperative Housing) เป็นหอพักประเภทประหยัดที่นักศึกษาต้องช่วยกันดำเนินกิจการของหอพักเองทั้งหมด นักศึกษาจึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก นักศึกษาที่พักอาศัยในหอพักประเภทนี้ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มาจากครอบครัวที่ยากจนหรือนักศึกษาที่ต้องทำงานช่วยเหลือตนเอง

6. หอพักสหศึกษา (Coeducational Housing) เป็นหอพักที่นักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง พักอาศัยอยู่ในหอเดียวกัน ซึ่งมี 3 รูปแบบ คือ

6.1 เป็นหอพักขนาดใหญ่ที่มีสองอาคาร โดยมีห้องอาหารอยู่ระหว่างกลาง นักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง พักอาศัยอยู่ในแต่ละอาคารแต่ใช้ห้องอาหารร่วมกัน

6.2 นักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง พักอยู่ในอาคารเดียวกัน แต่อยู่คนละชั้นของอาคาร โดยใช้ห้องอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวกในหอพักร่วมกัน

6.3 นักศึกษาชาย และนักศึกษาหญิง พักอยู่ในชั้นเดียวกัน แต่พักอยู่คนละห้อง และใช้ห้องอาหารและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆร่วมกัน

7. ศูนย์ศึกษา และอาศัย (Living Learning Center) เป็นหอพักประเภทที่เน้นการส่งเสริมการศึกษา ตัวอาคารมีขนาดใหญ่ซึ่งแยกออกเป็นสองส่วนสำหรับเป็นที่พักของนักศึกษาชาย ส่วนหนึ่งและนักศึกษาหญิงอีกส่วนหนึ่ง โดยมีห้องอาหารอยู่ระหว่างกลาง ภายในอาคาร มีชั้น

เรียนหลายชั้น มีห้องปฏิบัติการ และห้องทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยแห่งรัฐมิชิแกน (Michigan State University) ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ได้นำเอาแนวความคิดเรื่องศูนย์การศึกษาและอาศัยมาใช้ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐมิชิแกนตั้งอยู่ภาคเหนือของประเทศสหรัฐอเมริกา ในฤดูหนาวมีหิมะมาก และอากาศหนาวเย็นมาก แนวความคิดที่จัดที่พักอาศัย และชั้นเรียนอยู่ภายในอาคารเดียวกัน ก็เพื่อช่วยให้นักศึกษาในศูนย์ที่พักและอาศัย ซึ่งมีจำนวนมากได้เข้าชั้นเรียนด้วยความสะดวกสบาย นอกจากเรื่องการศึกษาแล้ว หอพักประเภทนี้ ยังจัดโปรแกรมเพื่อพัฒนาการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ อีกมากมาย

8. **หอพักสำหรับผู้เรียนประจำ (Residential College)** เป็นหอพักที่ได้รับแนวคิดที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ที่ให้ผู้เรียนอยู่ประจำจากประเทศอังกฤษ เป็นหอพักที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งอาจเป็นอาคารสองถึงสี่หลังติดกัน ภายในอาคารมีที่ทำการของคณะวิชา ชั้นเรียน ห้องทำงานของอาจารย์ ห้องสมุด ที่พักอาศัยของอาจารย์และของนักศึกษา หอพักประเภทนี้มุ่งให้การศึกษาอบรมแก่รักรศึกษา ทั้งทางด้านการศึกษาวิชาชีพ ทักษะในสังคม และจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

9. **ห้องเช่าในวิทยาลัยเขต (University Apartments)** เป็นอาคารที่มีลักษณะเป็นห้องแถวสองชั้น สร้างขึ้นในบริเวณวิทยาเขตเพื่อให้นักศึกษาที่มีครอบครัว เช่าพักอาศัย และได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างสะดวกสบาย โดยมหาวิทยาลัยคิดค่าเช่าห้องพักถูกกว่าห้องพักของเอกชน

10. **หอพักภายนอกวิทยาเขต (Off Campus Housing)** อาจเป็นหอพัก หรือบ้านเช่าของเอกชน ซึ่งตั้งอยู่ภายนอกวิทยาเขต มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ ได้รวบรวมของมูลเกี่ยวกับหอพักเอกชนที่อยู่ใกล้เคียงไว้บริการแก่นักศึกษา

ประวัติหอพักนิตินิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติหอพักนิตินิตชาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีหอพักนิตินิตชายหลังแรกชื่อว่า “หอวัง” เหตุที่เรียกชื่อเช่นนี้ เพราะตั้งอยู่ในบริเวณวังวินเซอร์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าวิชรุณหิศ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ในรัชกาลที่ 5 ครั้นเมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชพระองค์นี้ทิวงคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ จึงทรงรับรัชทายาทเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมารแทน และเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อเป็นเกียรติยานุสรณ์แด่พระบรมชนกนาถ จึง

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานวังแห่งนี้ ให้อยู่ในบริเวณของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วังกลางทุ่งนี้เป็นหอพักตั้งแต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังมีชื่อเรียกว่าโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเมื่อได้เปลี่ยนชื่อเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็มีขุนสมิทธิอนุสรณ์ (เชียง สุวณฺธิช) เป็นผู้ปกครองหอ ครั้นถึง พ.ศ. 2465 ตำแหน่งนี้ได้ถูกเปลี่ยนเป็นอนุสาสก์

นิสิตสมัย “หอวัง” ส่วนมากเป็นนักเรียนทุนของกระทรวง ที่ประสงค์จะฝึกฝนข้าราชการที่มีความรู้ถึงระดับอุดมศึกษาไว้ใช้ในราชการ นิสิตที่เป็นนักเรียนทุนนอกจากพำนักโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใดแล้ว ยังได้รับเบี้ยเลี้ยงอีกเดือนละ 15 บาท นิสิตส่วนตัวที่ไม่สังกัดกระทรวงก็ได้รับเบี้ยเลี้ยงดังกล่าวไปด้วย ต่อมามีนิสิตเพิ่มขึ้นทั้งที่เป็นนักเรียนทุน และนักเรียนส่วนตัว จึงมีความจำเป็นต้องสร้างหอพักเพิ่มเติมขึ้นอีกหนึ่ง ฉะนั้น เมื่อมหาวิทยาลัยได้งบประมาณสร้างตึกวิทยาศาสตร์ (ตึกชีววิทยา หรือตึกขาว) จึงดำริแบ่งบริเวณมหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาส่วนหนึ่ง เป็นสถานที่อยู่คือหอพักกับสนามกีฬาอีกแห่งหนึ่ง โดยให้สถานศึกษาดังอยู่ด้านตะวันออกของถนนพญาไททั้งหมด หอพักและสนามกีฬาอยู่ด้านทิศตะวันตกของถนนพญาไท

“หอใหม่” เริ่มมีใน พ.ศ. 2465 โดยสร้างเป็นเรือนไม้ชั้นเดียว ยาวและกันเป็นห้องคล้ายห้องแถว ได้ถุนสูง 2 หลัง ทั้งสองหลังหันหน้าเข้าหากัน มีถนนตรงกลางและมีวงเวียนหน้าหอทั้งสอง จึงขนานนามกันว่า “เรือนเหนือ หรือ หอเหนือ” และ “เรือนใต้ หรือ หอใต้” นิสิตที่พำนักที่หอวัง เริ่มเรียกหอนี้ว่า “หอใหม่” ต่อมาเมื่อมีการรื้อหอวังเพื่อสร้างกรีฑาสถานแห่งชาติ (สนามศุภชลาศัย) นิสิตที่หอวังต้องย้ายไปอยู่หอใหม่ทั้งหมดทำให้คับแคบไป จึงได้มีการกันห้องชั้นล่างเพิ่มขึ้นอีก

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นทางทวีปเอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงจำเป็นต้องงดการสอนระยะหนึ่ง หอใหม่จำเป็นต้องปิดการให้พำนักเช่นกัน และเมื่อญี่ปุ่นต้องการใช้สถานที่ของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ซึ่งยังขึ้นอยู่กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมทั้งตึกคณะสถาปัตยกรรมด้วย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาจึงขอย้ายมาทำการสอนที่หอใหม่ ระหว่าง พ.ศ. 2485 ถึง พ.ศ. 2486 แล้วก็ต้องย้ายไปหาสถานที่อื่นเพื่อความเหมาะสมต่อไป หอใหม่จึงเป็นหอร้างไปหลายปี และชำรุดทรุดโทรมลงตามกาลเวลา

ปลายปี พ.ศ. 2489 ม.จ. รัชฎาภิเศก โสณกุล เมื่อทรงดำรงตำแหน่งอธิการบดีขณะนั้น ได้มีรับสั่งให้ซ่อมแซม “หอใหม่” เพื่อเปิดให้นิสิตพักเป็นสมัยที่สอง แล้วยังซ่อมแซมทั้ง “หอเหนือ” และ “หอใต้” อีกด้วย การเปิดหอใหม่เป็นสมัยที่สองนี้มีระเบียบการที่สำคัญต่างกับระเบียบการเดิมในข้อที่เปิดรับเฉพาะนิสิตที่มีภูมิลำเนาอยู่ในส่วนภูมิภาคเท่านั้น ไม่รับนิสิตที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพฯ เพราะทราบว่านิสิตเหล่านี้เดือดร้อนในการหาที่พักอาศัยอันเหมาะสม ถึงกระนั้นหอใหม่

ก็ยังไม่เพียงพอแก่นิสิตต่างจังหวัดที่ประสงค์จะขอพักที่หอ หนึ่ง เมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดใช้ “หอใหม่” ใน พ.ศ. 2490 อันเป็นสมัยที่สองนี้ ม.ร.ว. สลับ ตาวัวลย์ ซึ่งเป็นอนุสาสก์ ได้เห็นสมควรที่จะให้ นิสิตผู้พำนักที่หอพักมีความเป็นระเบียบแบบแผน จึงได้ตั้ง “หัวหน้าหอ” ขึ้น หอละ 1 คน เป็นเหตุให้มีผู้แทนหอพักเป็นครั้งแรก และกรรมการสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ตกลงรับผู้แทนหอพัก เข้าเป็นกรรมการสโมสรตั้งแต่นั้นมา

ในปี พ.ศ. 2500 รัฐบาลได้อนุมัติเงินอุดหนุนพิเศษเพื่อสร้างหอชาย อันเป็นโอกาสให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สร้างและเปิด “หอตึก” ขึ้นในบริเวณหอใหม่ เป็นอาคาร 2 ชั้น แต่ละชั้นมีห้องคู่ 33 ห้อง ชั้นล่างโล่ง พื้นปูกระเบื้องหินขัด มีห้องเก็บสัมภาระ 4 ห้อง ซึ่งสามารถดัดแปลงเป็นห้องประชุมของกรรมการหอพักได้ 1 ห้อง อาคารนี้ได้เปิดบริการเมื่อ พ.ศ. 2502 ในสมัยที่เริ่มเปิดบัณฑิตวิทยาลัย ส.ป.อ. (สนธิสัญญาว่าร่วมกันทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้) หอพักจึงได้ขยายเพิ่มขึ้นชั้นละ 7 ห้องคู่ ด้วยงบประมาณของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งปัจจุบันเป็นหอพักนิสิตหญิง เรียกว่า “หอ 1 หรือ หอชวนชม”

เมื่อ A.I.T. ได้เปิดทำการสอนขึ้น ซึ่งได้ใช้ที่คณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นที่ทำการสอน จึงได้สร้างหอขึ้นอีก 2 หลัง โดยวิศวกรรมศาสตร์ ส.ป.อ. สำหรับนิสิตปริญญาโท หอแรกเป็นหอไม้ หอหลังที่สองเรียกว่า หอ A.I.T. เมื่อ A.I.T. ย้ายไปอยู่ที่รังสิต หอพักหลังนี้ก็ตกเป็นของจุฬาฯ คือ หอพักชายอาคาร 2 เป็นอาคารสามชั้น หลังจากนั้นหอหลังนี้ ก็ถูกรื้อลงเพื่อสร้างอาคาร 14 ชั้น ซึ่งเริ่มเปิดให้เข้าพำนักในปี 2536 ปัจจุบันเป็นที่รู้จักกันในนาม “หอ 2 หรือ หอจำปี”

ต่อมาเมื่อหอเหนือและหอใต้ ถูกรื้อเพื่อสร้างหอพักหญิง 14 ชั้น (หอพุดตานในปัจจุบัน) หอหญิงเดิม (หอเจ้าจอม) จึงเปลี่ยนเป็นหอพักชาย โดยส่งน้องปี 1 เข้ามาอยู่ที่นี่เพื่อให้สนิทสนมกัน หลังจากนั้น หอเจ้าจอม ก็ถูกรื้อ เพื่อสร้างศูนย์การค้ามาบุญครอง จึงมีการสร้างหอพักชายใหม่ขึ้นมาแทน คือหอ 3 หรือ หอพักชาย 5 ชั้น เปิดให้นิสิตเข้าพักเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2525 ปัจจุบันหอหลังนี้ใช้เป็นหอพักนิสิตหญิง เรียกว่า “หอเฟื่องฟ้า”

โดยสรุปแล้ว ปัจจุบันหอพักที่ใช้เป็นหอพักนิสิตชายมีเพียงหลังเดียวคือ หอ 2 นั่นเอง

ประวัติหอพักนิสิตหญิง

ในปี พ.ศ. 2492 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้รับเงินบริจาคจากเจ้าจอมสมบุญในรัชกาลที่ ๕ เป็นจำนวนเงิน 120,000 บาท เพื่อที่จะสร้างเป็นหอพักนิสิตหญิง และต่อมาเจ้าจอมสมบุญได้รวบรวมเงินจากบรรดาญาติมิตรบริจาคสมทบด้วยเป็นจำนวนเงิน 3,911 บาท

นอกจากนี้ในงานฉลองรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2493 เจ้าจอมสมบุญ ได้กรุณาอมอบเงินให้อีก 260 บาท เพื่อเก็บสมทบเป็นทุนสร้างหอพักนิสิตหญิงรวมเงินบริจาค 3 ครั้งเป็นเงิน 124,171 บาท และใน พ.ศ. 2494 ชุมนุมนิสิตหญิงได้มอบเงินสมทบอีก 283.50 บาท

ด้วยเจตน์จำนงอันแน่วแน่ของเจ้าจอมสมบุญที่จะสร้างหอพักนิสิตหญิงขึ้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงดำเนินการของงบประมาณเพื่อจัดสร้างหอพักให้เป็นที่พักของนิสิตหญิงที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด และไม่มีที่พักในพระนคร และยังคงต้องการให้เป็นที่ทำให้การศึกษาแก่นิสิตนอกเหนือไปจากการศึกษาในห้องเรียนอีกด้วย

หอที่สร้างขึ้นประกอบด้วยหอเหนือและหอใต้ 2 หลัง เมื่ออาคารเสร็จทางมหาวิทยาลัยได้เปิดให้นิสิตหญิงเข้าพำนักในปีการศึกษา 2495 ได้ 75 คน โดยมี ม.ร.ว.สดับ ลดาวัลย์ เลขานุการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในขณะนั้น รักษาการในตำแหน่งอนุศาสก มี ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี เป็นผู้ช่วยอนุศาสก และคุณหญิงบำรุงราชบริพาร (อำพัน สุนทรเวช) เป็นผู้ดูแลหอพัก จนจัดการเปิดหอพักนิสิตหญิงรับนิสิตเข้าหอพักและวางระเบียบข้อบังคับเรียบร้อยแล้ว ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี จึงได้รับมอบให้เป็นอนุศาสก และนางสาวสุรางค์ ไข้วตระกูล เป็นผู้ช่วยอนุศาสก

มหาวิทยาลัยได้ทำพิธีเปิดป้ายหอพักนิสิตหญิง เมื่อ 30 มกราคม พ.ศ. 2496 นิสิตที่เข้าพักในหอพัก มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนปีการศึกษา 2497 มีนิสิตพำนักเต็มทุกห้อง ห้องละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 74 คน

ในปี พ.ศ.2503 ทางมหาวิทยาลัยได้สร้างอาคารเชื่อมหอเหนือและหอใต้ ชั้นล่างของอาคารกลางนี้ใช้เป็นที่รับแขกและรับประทานอาหารของนิสิต ชั้นบนเป็นห้องพักของนิสิตเพิ่มอีก 14 ห้อง หอพักสามารถรับนิสิตได้ 150 คน เนื่องจากหอพักมีจำนวนห้องจำกัดไม่สามารถรับนิสิตหญิงที่มาสัปดาห์หมดได้ ทางหอพักจึงจำเป็นต้องมีกฎว่านิสิตแต่ละคนที่จับสลากได้ จะมีสิทธิเข้าพำนักในหอพักได้เพียง 1 ปี และ จะจับสลากออกเมื่อสิ้นปีการศึกษา ทั้งนี้เพื่อหมุนเวียนให้นิสิตส่วนมากได้มีสิทธิเข้าพำนัก

ในปี พ.ศ. 2513 มหาวิทยาลัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการให้สวัสดิการแก่นิสิตทางด้านหอพัก จึงมีโครงการจะสร้างอาคารหอพักนิสิตขึ้นหลายหลัง อาคารสิบสี่ชั้นที่เป็นหอพักหญิง โดยให้รื้อหอเหนือและหอใต้ออก ปัจจุบันนี้เป็นอาคารหลังแรกที่ได้ลงมือก่อสร้างตั้งแต่วันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2515 ด้วยงบประมาณ 13,750,000 บาท สร้างแล้วเสร็จ เมื่อปี พ.ศ. 2517 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมใยเหล็ก สามารถรับนิสิตได้ 352 คน และหอพักนิสิตหญิงได้ย้ายกิจการจากอาคารหลังเดิมริมถนนพญาไท มาอยู่ ณ อาคาร 14 ชั้น เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2517 และนิสิตชายส่วนหนึ่งได้ย้ายไปอยู่ที่หอหญิงเดิม ริมถนนพญาไทจนถึง พ.ศ. 2525

ในปี พ.ศ. 2526 มหาวิทยาลัยได้ทำการปรับปรุงหอพักหญิงให้สามารถรับนิสิตได้ 528 คน โดยจัดให้พักห้องละ 3 คน ตั้งแต่วันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา ต่อมาได้ปรับปรุงหอ 1 และหอ 3 ซึ่งเป็นหอพักนิสิตชายเพื่อให้เป็นหอพักนิสิตหญิง (หอชวนชม และ หอเฟื่องฟ้า ตามลำดับ)ในปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนั้น จากการศึกษาและวิจัยของ

อุทิศ ขัมพานนท์ (2509) ได้ศึกษาทัศนะของนิสิตใหม่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อกิจกรรมนิสิต โดยเฉพาะเกี่ยวกับการใช้อำนาจลงโทษกันเองนิสิตของนิสิต โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตชั้นปีที่หนึ่ง ทั้งภาคปกติและภาคสมทบจำนวน 230 คน ตอบแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการวิจัยพบว่า นิสิตใหม่เห็นว่านิสิตควรปกครองกันเองได้ ไม่ควรให้นิสิตมีอำนาจลงโทษกันเอง

อัจฉรา วิวัฒน์านนท์ (2510) ได้วิเคราะห์ความคิดเห็นของอาจารย์ และนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการปกครองและกิจกรรมนิสิต โดยใช้กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นอาจารย์ 100 คน และนิสิตจากคณะต่าง ๆ จำนวน 700 คน ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการปกครองและกิจกรรมนิสิต ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มอาจารย์และกลุ่มนิสิตมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มนิสิตทั้งชายและหญิงมีความเห็นว่านิสิตควรปกครองตนเอง แต่กลุ่มอาจารย์ไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว สำหรับสถานที่หรือสำนักงานขององค์การนักศึกษา ควรที่ผู้บริหารจะได้พิจารณาปรับปรุงให้มีสภาพที่ดีขึ้น พอที่จะเป็นศูนย์การจัดกิจกรรมนักศึกษาได้ และเห็นว่าการจัดกิจกรรมโดยจัดเป็นชมรมตามความสนใจเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนและสมควรให้มีอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมด้วย

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527) ได้ศึกษาความเจริญงอกงามและพัฒนาการของนิสิต นักศึกษา และกระบวนการสอนที่มีผลต่อความเจริญงอกงามของนิสิตนักศึกษา ตลอดจนศึกษากิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่มีผลกระทบต่อความเจริญงอกงามของนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย 10 แห่งในประเทศไทย เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมนิสิตนักศึกษา พบว่าจากการตอบแบบสอบถามนิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาว่าทำให้พัฒนาความคิดและมีเหตุมีผลมากขึ้น ทำให้พัฒนาบุคลิกภาพ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ จากผลการสัมภาษณ์ พบว่า

1. การเข้าร่วมกิจกรรม : ในรอบ 1 ปี นิสิตนักศึกษาจะเข้าร่วมกิจกรรม ประมาณ 1 - 9 ครั้ง มากที่สุด รองลงมาคือ 20 ครั้งขึ้นไป
2. กิจกรรมต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย นิสิตนักศึกษามีความคิดเห็นว่ากิจกรรม ต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยมีส่วนพัฒนาและส่งเสริม ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 กิจกรรมด้านวิชาการ จะช่วยพัฒนาสติปัญญา พัฒนาการศึกษาในสายวิชาชีพ การใช้เหตุผล ความเคลื่อนไหวทางการเรียน และเห็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด

2.2 กิจกรรมสู่ชุมชนและค่ายอาสาสมัคร จะช่วยพัฒนาส่งเสริมบุคลิกภาพ ความเห็นผู้นำ ความเสียสละ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่และพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่

2.3 กิจกรรมกับพุทธศาสตร์และประเพณี จะช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม ใ้รู้จักมารยาทในสังคม มีคุณธรรมและความประพฤติดีขึ้น

2.4 กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย พุทธศาสตร์ประเพณีและดนตรีไทย จะช่วยส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทยให้ตระหนักในความเป็นคนไทย มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติเพิ่มขึ้น มีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ธีรพงศ์ ประสงค์ลาภ (2528) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร จากคณะวิชา 5 คณะวิชา จำนวน 404 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. กิจกรรมนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาส่วนใหญ่ จัดและบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายและจุดประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดไว้ กิจกรรมที่จัดมากในวิทยาลัย ได้แก่ กิจกรรมด้านกีฬาและกิจกรรมส่งเสริมวิชาการ

2. ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษา เกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน 1 ด้าน จาก 3 ด้าน คือ ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ในกิจกรรมที่จัด ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาส่วนใหญ่ที่มีต่อกิจกรรมนักศึกษา ในด้านลักษณะกิจกรรมที่จัดและด้านปัญหาการจัดและดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษาไม่แตกต่างกัน

3. การลำดับความสำคัญของปัญหาในการจัดและดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษาในวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา อาจารย์และนักศึกษาเห็นว่า งบประมาณสำหรับจัดกิจกรรม เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในการจัดและดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษาในวิทยาลัย ส่วนปัญหาที่สำคัญรองลงมาคือ เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา อุปกรณ์และสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมนักศึกษาตามลำดับ

วิภา พงษ์พิจิตร (2529) เรื่อง ลักษณะของนิสิตหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของนิสิตหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเพื่อเปรียบเทียบลักษณะของนิสิตหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีภูมิลำเนาต่างกัน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนิสิต

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกคนที่พักอยู่ในหอพักนิตินิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในภาคปลายปีการศึกษา 2528 รวมทั้งสิ้น 893 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจลักษณะของนิตินิตหอพักซึ่งดัดแปลงและสร้างขึ้นใหม่ มี 4 ด้าน คือ ด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีวินัยในตนเอง จากผลการวิจัยพบว่า

1. นิตินิตหอพักโดยส่วนรวมรับรู้ว่าคุณเองมีมนุษยสัมพันธ์และความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและความมีวินัยในตนเองมีอยู่ในระดับปานกลาง
2. ทั้งนิตินิตชายและนิตินิตหญิงรับรู้ว่าคุณเองมีมนุษยสัมพันธ์และด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเองมีอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นนิตินิตหญิงรับรู้ว่ามีวินัยในตนเองอยู่ในระดับสูง
3. นิตินิตหอพักอยู่ในหอพักด้วยระยะเวลาที่ต่างกัน รู้ว่าคุณเองมีด้านความมีมนุษยสัมพันธ์และด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเอง มีอยู่ในระดับปานกลาง
4. นิตินิตหอพักที่ศึกษาต่างคณะกัน รู้ว่าคุณเองมีด้านมนุษยสัมพันธ์และด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ยกเว้นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์เพียงคณะเดียวที่รับรู้ว่าคุณเองมีอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเอง มีอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากคณะนิเทศศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะสัตวแพทยศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ ที่รับรู้ว่าคุณเองมีด้านความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับสูง
5. นิตินิตหอพักที่มีภูมิลำเนารับรู้ว่าคุณเอง มีด้านความมีมนุษยสัมพันธ์และด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเอง มีอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นนิตินิตหอพักที่อยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกที่รับรู้ว่าคุณเองมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับสูง
6. นิตินิตหอพักอยู่ในหอพักที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน รู้ว่าคุณเองมีด้านความมีมนุษยสัมพันธ์และด้านความรับผิดชอบอยู่ในระดับสูง ส่วนด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีวินัยในตนเอง มีอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นนิตินิตหอพักที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ รู้ว่าคุณเองมีด้านความมีวินัยในตนเองอยู่ในระดับสูง

7. นิสิตที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้ในด้านความมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความมีวินัยในตนเองแตกต่างกัน

8. นิสิตหอพักอยู่ในหอพักที่มีภูมิลำเนาต่างกันมีการรับรู้ในด้านความรับผิดชอบแตกต่างกัน

9. นิสิตหอพักที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวแตกต่างกัน จะมีการรับรู้ในด้านความมีวินัยในตนเองแตกต่างกัน

นักรบ ระวังการณ์ (2531) ได้ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมนักศึกษาของมหาวิทยาลัย เอกชน โดยศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์ซึ่งเป็นผู้บริหารงานด้านกิจการนักศึกษา และของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเอกชน 5 แห่ง รวมจำนวน 291 คน ผลการวิจัย พบว่า อาจารย์และนักศึกษามีความเห็นสอดคล้องกับสภาพและรูปแบบของปรัชญา วัตถุประสงค์ นโยบายโครงสร้างการบริหารงานฝ่ายกิจการนักศึกษา ประเภทของกิจกรรม ระบบการได้มาและการจัดสรรงบประมาณ ระเบียบข้อบังคับ อาจารย์ที่ปรึกษาชมรม และปัญหาอุปสรรค และเห็นด้วยกับโครงสร้างการบริหารงานองค์การนักศึกษาที่มีสถานักศึกษา เพิ่ม กิจกรรมนักศึกษาสัมพันธ์ และเห็นกิจกรรมด้านวิชาการ ให้รองอธิการฝ่ายกิจการนักศึกษาเป็นผู้อนุมัติในการจัดกิจกรรม อาจารย์ที่ปรึกษาสโมสรมาจากการเลือกของสโมสรและมหาวิทยาลัยฝ่ายละเท่า ๆ กัน และนักศึกษาเห็นว่า สโมสรและสถานักศึกษาควรมีอำนาจในการจัดสรรงบประมาณ

สายันท์ สนมรัมย์ (2531) ได้ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมนักศึกษาของวิทยาลัยครู ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ โดยศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 19 คน ตามวิธีการของเทคนิคเดลฟาย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า รูปแบบการนัดกิจกรรมนักศึกษาของวิทยาลัยครูใน สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ควรเป็นดังนี้

1. การกำหนดทิศทางและขอบเขตของการจัดกิจกรรมนักศึกษา มีปรัชญานโยบาย และจุดมุ่งหมาย เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพและศักยภาพของนักศึกษาจนถึงขีดสูงสุด เพื่อให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ด้วยสติปัญญา คุณธรรม ความสามารถในอาชีพและทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยใช้การจัดกิจกรรมเป็นภาคปฏิบัติควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในห้องเรียน

2. ประเภทและลักษณะของการจัดกิจกรรมนักศึกษา เน้นกิจกรรมทางด้านวิชาการ กีฬา บำเพ็ญประโยชน์และศิลปวัฒนธรรม

3. องค์การนักศึกษาและการบริหารงานกิจกรรมนักศึกษา เน้นให้มีคณะกรรมการบริหารและสภานักศึกษา โดยมีนายกหรือประธานคณะกรรมการแต่ละคณะเป็น นักศึกษาชั้นปีที่สี่ ได้มาจากการเลือกตั้งทั่วไปตามระบบพรรค ส่วนระเบียบ ข้อบังคับควรมีความยืดหยุ่นส่งเสริมความคิดและความคล่องตัวในการบริหารงานขององค์การนักศึกษามากที่สุด

4. ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญต่อการบริหารกิจกรรมนักศึกษา ได้แก่ บุคลากรที่มี คุณภาพ และมีประสบการณ์ในงานทางด้านกิจกรรมนักศึกษา การสนับสนุนการเงินที่เพียงพอ ความเป็นอิสระในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการจัดให้มีตารางเวลาทำกิจกรรมร่วมกัน

5. กระบวนการบริหารกิจกรรมนักศึกษา เน้นการวางแผนระยะสั้นและระยะยาว ตลอดปีการศึกษา การกำหนดบทบาทของหน่วยงานที่สนับสนุนการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน

อำนาจ วงษ์สมิง (2531) ได้ศึกษาความเป็นมาของกิจกรรมนักศึกษาและสภาพการดำเนินงาน รวมทั้ง ความต้องการในการจัดกิจกรรมนักศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนะทางการพัฒนา กิจกรรมนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมนักศึกษาของ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเกิดจากความต้องการของนักศึกษา เพื่อทำกิจกรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางด้านวิชาการ แบ่งกิจกรรมเป็น 5 ด้านคือ ด้านวิชาการ ด้านการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสาร ด้านการสร้าง ความเข้าใจอันดีระหว่างมหาวิทยาลัยกับสมาชิก ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชมรม และด้านการเผยแพร่ชื่อเรื่องของมหาวิทยาลัย การดำเนินกิจกรรมนักศึกษาโดยสมาชิก และเพื่อสมาชิกเป็นสำคัญ มหาวิทยาลัยไม่ได้สนับสนุนงบประมาณและจัดการตามที่ทำการไว้ให้ แนวทางพัฒนา กิจกรรมนักศึกษา คือ มหาวิทยาลัยและชมรมควรกำหนดวัตถุประสงค์และกิจกรรมที่จะทำให้ ชัดเจน มีการกำหนดให้นักศึกษาทุกคนเป็นสมาชิกและควรจัดให้มีการจัดเก็บเงินค่ากิจกรรม รวมทั้งการใช้ศูนย์บริการการศึกษาประจำจังหวัดเป็นที่ทำการชมรม

พิกุล บุญประเสริฐ (2533) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการของกิจกรรมนิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของกิจกรรมนิสิต การจัดกิจกรรมนิสิตและสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมนิสิต โดยมีการสัมภาษณ์และใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากอาจารย์และนิสิต ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า อาจารย์และนิสิตมีความเห็นว่า นิสิตบรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม คือ พัฒนาความสามารถทางทักษะสังคม ผลที่นิสิตได้รับจากการทำกิจกรรม คือ มีมนุษยสัมพันธ์ สามารถทำงานร่วมกับผู้

อื่นได้ นิสิตใช้เงินกิจกรรมอย่างประหยัดและได้ประโยชน์ นิสิตมีปัญหาด้านความร่วมมือของนิสิตส่วนใหญ่ในมหาวิทยาลัยต่อการจัดกิจกรรมน้อย

ริวทอง ล้อทอง (2534) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมนักศึกษาพยาบาลที่ส่งเสริมจริยธรรมของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข โดยรวบรวมคุณลักษณะทางจริยธรรมสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพพยาบาล เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา สรุปเป็นกรอบการวิจัยและสร้างแบบสอบถาม การรวบรวมข้อมูลทำโดยการวิเคราะห์เอกสารและใช้แบบสอบถามในการวิเคราะห์กิจกรรมนักศึกษาที่จัดขึ้นในวิทยาลัยพยาบาล พบว่า มีการจัดกิจกรรม 9 ด้าน ซึ่งแต่ละกิจกรรมก่อให้เกิดคุณลักษณะทางจริยธรรมดังนี้ กิจกรรมด้านศาสนาก่อให้เกิดความศรัทธาในศาสนา ความรับผิดชอบและความมีสติ กิจกรรมด้านวิชาการ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ความรับผิดชอบและการมีวิจารณ์ญาณ กิจกรรมด้านการเมือง ก่อให้เกิดความมีเหตุผล ความเคารพในสิทธิมนุษยชนและการมีวิจารณ์ญาณ กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความสามัคคี ความสุภาพอ่อนโยน และความมีระเบียบวินัย กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อความเสียหายเช่นเดียวกัน ส่วนกิจกรรมด้านอื่น ๆ ก่อให้เกิดความเสียหาย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณา และความรับผิดชอบต่อเมื่อกิจการณาในภาพรวมพบว่า คุณลักษณะทางจริยธรรมส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนักศึกษาพยาบาล ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อความเสียหาย และความสามัคคี

คาลิชและเบิร์ตส์ (S. A. Kalish and G. T. Bert 1966.) ได้สำรวจทัศนคติของนักศึกษาต่อกิจกรรมนักศึกษาของมหาวิทยาลัยฮาวาย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรีปีที่ 1 จำนวน 150 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า พบว่าการมีความรู้ความสนใจในกิจกรรมมีความสัมพันธ์กับการให้ความร่วมมือ การเป็นผู้นำ และการมีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมนักศึกษา

เพียร์สัน (Pearson, 1973) ได้ทำการวิจัยเรื่อง The Relationships of Residence Hall Administrative Policies and Practices to Residency Selections of Upperclass Students กลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตมหาวิทยาลัย Purdue จำนวน 204 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในหอพัก 100 คน และอาศัยอยู่ในบ้านพักส่วนบุคคลของมหาวิทยาลัย 104 คน พบว่า การอาศัยอยู่ในหอพักและบ้านพักส่วนบุคคลมีผลแตกต่างกันต่อคะแนนเฉลี่ยของนิสิตในมหาวิทยาลัย

วิลเลียม (William, 1973) ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตชั้นปีที่ 2 ที่อาศัยอยู่ในหอพักและนอกหอพักมหาวิทยาลัย 6 แห่ง ในรัฐโคโรไลนาเหนือพบว่านิสิตทั้งสองกลุ่มใน 6 มหาวิทยาลัยมีผลการเรียนไม่แตกต่างกัน และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายมหาวิทยาลัยพบว่าในมหาวิทยาลัยที่ 1 นิสิตสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะนิสิตทั้งหมด นิสิตชาย นิสิตหญิง และนิสิตที่มีอายุเกิน 21 ปี ที่อาศัยอยู่ในหอพักมีผลการเรียนดีกว่านิสิตประเภทเดียวกันที่อาศัยอยู่นอกหอพัก ในมหาวิทยาลัยที่ 2 นิสิตทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะนิสิตทั้งหมด นิสิตชาย และนิสิตที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี จะมีผลการเรียนดีกว่านิสิตประเภทเดียวกันที่อาศัยอยู่นอกหอพัก แต่นิสิตที่อายุ 21 ปี ที่อาศัยอยู่นอกหอพักกลับมีผลการเรียนดีกว่านิสิตประเภทเดียวกันที่อาศัยอยู่ในหอพัก ในมหาวิทยาลัยที่ 3 นิสิตทั้งสองกลุ่มมีผลการเรียนแตกต่างกัน โดยเฉพาะนิสิตทั้งหมด นิสิตชาย และนิสิตที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี มีผลการเรียนดีกว่านิสิตประเภทเดียวกันที่อาศัยอยู่นอกหอพัก แต่นิสิตที่มีอายุ 21 ปี ที่อาศัยอยู่นอกหอพักกลับมีผลการเรียนดีกว่านิสิตประเภทเดียวกันที่อยู่ในหอพัก สำหรับในมหาวิทยาลัยอีก 3 แห่ง พบว่านิสิตทั้งสองกลุ่มมีผลการเรียนไม่แตกต่างกันในนิสิตทุกประเภท

ในการวิจัยของ ริชาร์ด และแมคคาร์เวอร์ (Reichard and Mcarver, 1976 อ้างถึงใน ภัทรา ชนะพานิช, 2528) ได้นำแบบสอบถามนิสิตนักศึกษา (The College Student Questionnaire ; CSQ) มาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างภาพรวมด้านคุณลักษณะของนิสิตปีที่ 1 แห่ง North Carolina University ที่ Greensboro เมื่อปี ค.ศ. 1975 โดยรวบรวมข้อมูลจาก นักศึกษาที่เข้าใหม่ จำนวน 1312 คน ได้พบว่านักศึกษาที่เข้าใหม่ มีอายุเฉลี่ยประมาณ 18 ปี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและยังเป็นโสด พักอาศัยอยู่ในหอพักรวมของมหาวิทยาลัย และยังได้ข้อมูลอื่น ๆ รวมทั้งความต้องการทางด้านวิชาการและทางด้านการเงินด้วย แต่ได้ข้อมูลเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับความสนใจ ทักษะคิดและความคาดหวัง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนิสัยของนิสิตหอพักตามคำขวัญจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น พบว่า ผลที่ออกมาส่วนใหญ่เป็นไปในทางที่สอดคล้องกันที่ว่า การทำกิจกรรมจะทำให้นิสิตพัฒนามากขึ้น ทั้งในด้านการศึกษาและการพัฒนาตนเองของนิสิตในด้านต่าง ๆ โดยผ่านการทำกิจกรรม อย่งไรก็ตามยังมีนิสิตอาจารย์ และผู้บริหารมหาวิทยาลัยอีกจำนวนมากที่ไม่ได้เห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษากลับมา และไม่ได้ส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาอย่างจริงจัง ในปัจจุบัน มีนิสิตที่เห็นคุณค่า และสนใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างจริงจังมีจำนวนลดลงเรื่อยๆ อย่งไรก็ตามผลการ

ศึกษาก็ไม่ถึงกับชัดเจนนัก ในบางครั้งก็พบว่ากิจกรรมก็อาจส่งผลในด้านลบต่อการพัฒนาบางด้านของนิสิตนักศึกษาบางกลุ่ม พบว่ากิจกรรมที่เป็นปัญหาในกลุ่มนิสิตส่วนใหญ่ นั้น มักจะเป็นกิจกรรมการต้อนรับน้อง โดยเฉพาะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ประสบปัญหานี้อยู่มีไม่น้อย “คำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ได้มีบทบาทอย่างมากต่อการปลูกฝังและขัดเกลาลักษณะนิสัยของนิสิต ซึ่งคำขวัญนี้ได้ถูกนำไปใช้ในวิถีทางที่บิดเบือนกับเป้าหมายของคำขวัญที่แท้จริงดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะนิสิตในหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งต้องพักอาศัยและใช้ชีวิตร่วมกับนิสิตอื่นๆภายในรั้วมหาวิทยาลัยแห่งนี้ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากลักษณะนิสัยตาม “คำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” นั้นจะเป็นตัวหล่อหลอมให้นิสิตพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาและสามารถแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตและการปรับตัวให้เข้ากับสังคมหอพัก อีกทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหอพักในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาสภาพปัญหาของการจัดหอพักและความต้องการของนิสิต เป็นต้น ทั้งนี้อาจจะแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมการศึกษาในประเทศไทย ยังไม่สมบูรณ์เหมือนกับในต่างประเทศ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าควรจะได้มีการศึกษาถึงการจัดกิจกรรมการศึกษาของหอพักจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ และในสภาพปัจจุบันทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้ความสนใจต่อการจัดกิจกรรมภายในหอพักเพื่อส่งเสริมบรรยากาศการใช้ชีวิตของนิสิตและได้มีโครงการที่จะพัฒนาหอพักนิสิตในระยะต่อไป ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยของนิสิตหอพักให้เป็นไปตามคำขวัญของนิสิตจุฬาลงกรณ์อย่างแท้จริงและคาดว่าจะทำให้ได้ข้อมูลอันจะเป็นประโยชน์ต่อทางมหาวิทยาลัยในการที่จะปรับปรุงและพัฒนาลักษณะนิสัยที่ดีแก่นิสิตให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้